

V maailma vaade

2009

Lahutus Briti moodi

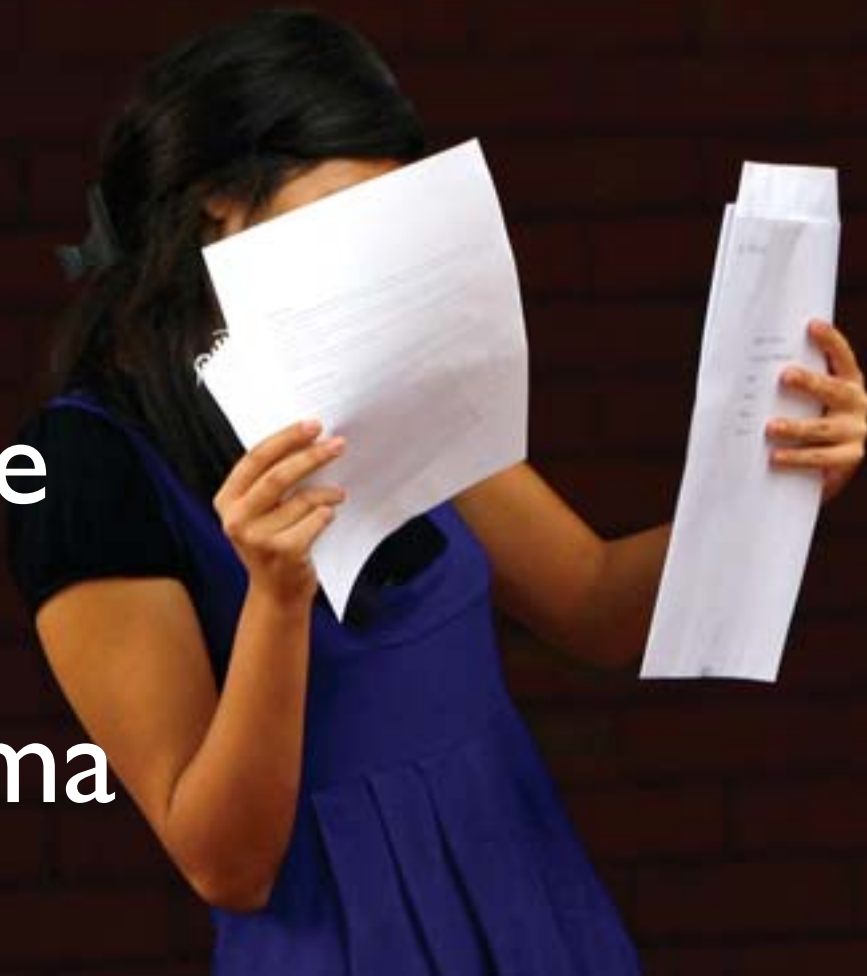
Pilk Vene opositsioonile

Volinikumäng

Kuidas mõista Ukrainat?

Läti keerulised ajad

Värske
vaade
maailma

Kui üht ajakirja järjepidevalt tehes aastast aastasse kulgeda ja sündmusel sündmusse libiseda, võib mõnikord tekkida küsimus, kas on sellel kaduvikku vajuval targutusel, mida üks kirjasõna endast ju mingil määral paratamatult kujutab, üldse mingit kindlamat mõtet või tähendust.

Oleme siin Maailma Vaateski ju põnevusega püüdnud analüüsida ja ära arvata, mis tulemusi annavad ühed või teised valimised, mis suunda võivad kulgeda üldisemad rahvusvahelised protsessid või mis põhjustab ühtede riikide-poliitike agressiivsust ja teiste pikameelsust. Oleme rääkinud majanduse headest aegadest – ja kahjuks ka kriisipäevadest.

Ometi näib kõik just nagu korduvat: jälle räägime Venemaast, jälle räägime Lätist, jälle räägime Euroopa Liidu kirjul lapi-tekil toimuvast. Võib küsida: kas me ei korda ennast, kas me ei muutu sel moel omamoodi „ühe teema” väljaandeks?

Usun, et ei. Rahvusvahelised suhted on kõigile oma näiliste kordumismustritele vaatamata ometi iga kord erinevad. Nagu klaasikillud kaleidoskoobis moodustavad kõigile oma sarnasustele vaatamata alati uusi kooslusi, nii toimub see ka rahvusvahelistes suhetes.

Kuigi USAs toimuvad presidendivalimised iga nelja aasta tagant, on neis alati midagi uut, kuigi Venemaa impeeriumipüüdlused on püsivad nagu mussoontuuled, on Kremlil varuks ikka midagi, mis on ootamatu ja üllatav, kuigi Euroopa Liidu ja sõna stabiilsus vahele üritatakse visalt seada võrdusmärki, kulgevad seal- sedki protsessid oma tõrgete, kiirenduste ja ootamatustega.

Maailma Vaade vaatab küll maailma, kuid vaatab seda teadlikult ja tahtlikult läbi meie oma Eesti prisma. Ning loomulikult, vastukaaluna meedias üldiselt domineerivale vasakpoolsele käsitlusele, parempoolsest ja konservatiivsest vaatevinklist. Ka praegu lugejani jõudvas üheksandas numbris. ■

Kadri Vanem

Raamat Euroopa taasühinemisest – „The reunification of Europe: anti-totalitarian courage and political renewal”

Kadri Vanem

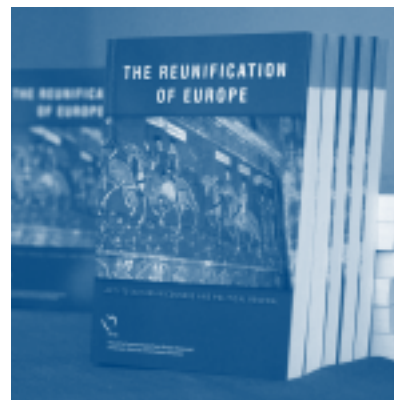
Tunne Kelami nõunik

Kui Tunne Kelam tuli paar aastat tagasi mõttele, et maailmale on tarvis raamatut, mis räägiks Ida- ja Kesk-Euroopa postkommunistlike riikide kogemusest kommunistliku võimu all ja nende tagasiteest Euroopasse, siis olid kõik, kes sellest ideest kuulsid, vaimustuses. Tõesti, kuni raamatu ilmumise hetkeni puudus koguteos eri riikide kogemusest ja lugudest kommunistliku võimu alla sattumisest ning viiekümnest aastast raudse eesriide taga. Mis teistes riikides täpselt toimus, sellest ei teadnud me isegi, Lääne-Euroopast ja muust maailmast rääkimata.

Meie fraktsioonil olid sellise raamatu väljaandmiseks peaaegu kõik eeldused. Neist kõige olulisem oli, et kõik kümme Ida- ja Kesk-Euroopa riiki olid saadikurühmas esindatud. Läbirääkimiste tulemus oli paljulubav, riikide delegatsioonid Sloveeniast kuni Lätini olid kohe nõus projektis osalema. Poliitilisele ja ühiskondlikule vastustustundele rõhudes ei olnud kuigi keeruline leida ka fraktsiooni juhtkonna toetust, kes jälgis kogu projekti suure huvi ja isegi ootusärevusega.

Minu ülesandeks jäi raamatu materjalide kogumine ja raamatu tehniline koostamine. Pean ausalt tunnistama, et eestlasele omaselt eeldasin, et hiljemalt aastaga on raamat kaante vahel. Seepärast sattusin mõnevõrra ootamatult silmisti mitmesuguste huvitavate sotsioloogilis-psühholoogiliste probleemidega, mis kindlasti on avardanud minu maailmapilti ja samuti arusaamist inimeste koostöövalmidusest. Kohati võimatuna tundunud ülesanne – koguda kõigilt erisuguste toimimisreeglitega delegatsioonidelt tähtajaks kolmkümmend lehekülge teksti, mis on koostatud kindla kava alusel, saada kätte illustreerivad pildid, korraldada tekstiautorite kokkutulek ja arutelu – sai siiski täidetud. Peaaegu kaheaastast nii viisakas kui ka ultimaatumi vormis esitatud pealekäimist oli 2009. aasta alguseks kaks korda ületõimetatud tekst koos. See oli keeruline ja head diplomaatilisest suhtlemisest nõudev protsess.

Kogu ettevõtmine sai krooni aprilli lõpus, kui toimus oodatud raamatu esitlus. Õhus oli emotsioone, ootusärevust, tunnustust, mis näitas väga selgelt, et raamatut peetakse väga vajalikuks. Meie raamat sai spontaanseks õhtukangelaseks kaks nädalat hiljem toimunud suurejoonelisel Euroopa taasühinemise üritusel.

Mai keskel tutvustasime raamatut Tallinnas Eesti publikule.

Tänaseks on ilmunud ka prantsus- ja saksakeelne trükk, sest meie peardõhk raamatu levitamisel on tutvustada seda poliitilistele ja akadeemilistele ringkondadele Lääne-Euroopas. Loomulikult on oluline, et see raamat oleks hõlpsasti kättesaadav ka laiemale üldsusele.

Igal juhul on tänaseks kindel, et tegemist on põhjaneva raamatuga, mis on esimene samm laiema ja võrdleva Ida- ja Kesk-Euroopa riike puudutava lähiajaloo käsitluse arendamisel ning selle Lääne-Euroopale ja muule maailmale tutvustamisel. ■

Euroopa parlamendi valimistest 2009

Vastab Euroopa Parlamendi saadik Tunne Kelam, ERP

Küsis Kaja Sörg

13. juunil toimusid Euroopa Parlamendi valimised. Eesti ajaloos olid need järjekorras teised. Mis tähtsus on Europarlamendil üldse ja Eesti jaoks eriti?

Euroopa Parlament (EP) on Euroopa kodanike otseesindus ning ühtaegu maailma suurim demokraatlik parlament. Praegu on seal 736 saadikut 27 liikmesriigist. EP on põhimõtteliselt sõltumatu niihästi liikmesriikide valitsustest kui ka Euroopa Liidu täitevorganist – Euroopa Komisjonist. Sellisena on tema põhiroll esindada kodanikke ja nende organisatsioone, teostada järelevalvet ELi juhtorganite üle, võtta osa Euroopa õigusaktide kujundamisest, kinnitada ELi eelarve ja anda volitused uuele Euroopa Komisjonile (vajadusel ka komisjon ametist tagasi kutsuda), osaleda ELi välissuhtluses ning inimõiguste ja vabaduste kaitsel kogu maailmas.

Europarlamendi valitakse esindajaid igast liikmesriigist proportsionaalselt selle elanike arvuga. Nii esindab suurimat liikmesriiki Saksamaad 99 saadikut, väikest Eestit aga 6 saadikut. Tegelikult tõlgendatakse proportsionaalsuse põhimõtet väikseimate liikmesriikide kasuks, kui võrd valijate arvu rangelt silmas pidades peaks Eestil olema vaid 4 saadikut. Nii vajab Saksa kandidaat Europarlamendi valitaks saamiseks vähemalt kaks korda niipalju hääli kui sinna pääsemiseks läheb tarvis Eesti kandidaadil. Ometi on leitud, et väikeriikide esindus ei pea langema alla viie – sellel tasemel on praegu Malta ja Küpros.

Eesti jaoks on Europarlamendil suurem tähtsus, kui oleksin võinud kujutleda viis aastat tagasi. Meie suuremaid probleeme on Eesti ebapiisav tuntuus ning riiklik põhiülesanne seisneb minu arvates jätkuvalt Eesti tutvustamises teistele liikmesriikidele. Europarlament on selleks parim võimalik foorum. Igal nädalal tulevad 736 rahvaesindajat 27 liikmesriigist kokku Brüsselisse või Strasbourgi ning suhtlevad seal esmaspäevast neljapäevani. See on mõõtmatu avaram võimalus

EP fototeenistus

Tunne Kelam Euroopa Parlamendis Solidarnosti liikumise aastapäevale pühendatud näituse avamisel Brüsselis, 7. septembril 2009. (Solidarność. A Peaceful Revolution. The Polish Road to a Common Europe.)

meile hea nime loomisel ning usaldusväärsuse võitmisel kui mis tahes rahvusvaheline konverents või diplomaatide kohtumine. Neli päeva nädalas kohtab teisi saadikuid pidevalt kõikvõimalikes paikades – teel lennujaamast parlament, komisjonides ja parlamendiliikmete töögruppides, poliitilistes farktsioonides, treppidel ja liftis, kohvikus ja muidugi plenaaristungel. Paremat vahetu suhtlemise ja kontaktide loomise võimalust on raske ette kujutada. Kuid just selliste isiklike kontaktide toel kujunevad uued ühisalgatused ning on võimalik hankida oma riigi eesmärkidele vajalikku mõistmist ja toetust. Europarlamendi tegevuses on väga oluline roll saadikute omaalgatusel. Nimetan kas või Eestit 2007. aasta aprillikriisi puhul toetanud resolutsiooni ning 2009. aprillis parlamendiliikmete algatusel vastu võetud resolutsiooni „Euroopa südametunnistus ja totalitarism”.

Milliseid muudatusi töid kaasa uue Europarlamendi valimised? Kuidas kommenteerida väiteid, nagu oleksid uues parlamendis tugivenenud äärmusjõud?

Juunivalimised toimusid majandussurutise õhkkonnas. Paljud ennustasid seetõttu nihet vasaktsentrumi suunas. Vali-

miste suurim ja positiivne üllatus minu jaoks oli paremsentrumi võit ning nii vasakpoolsete (sotsialistid ja ühinenud vasakpoolsed) kui ka liberaalide kaotus. See tähendab, et kristlikke demokraate ja konservatiive ühendav Euroopa Rahvapartei (ERP), kuhu kuulub Eestist IRL, on kolmandat koosseisu järjest Europarlamendi suurim poliitiline kooslus. Seda vaatamata Briti ja Tšehhi konservatiivide otsusele lõpetada koostööleping ERPga ning moodustada eraldi parempoolne fraktsioon. Kahjurõõmsad ennustused, nagu tähendaks brittide ja tšehhide võetud suund omaette tegutsemisele paremsentrumi jõudude lagunemist, osutusid eluvõõrasteks soovunelmateks. Arvan, et suur osa Euroopa valijaist tunnetas majandussurutise paine kõrval ettenägelikult suuremat hirmu selle ees, et vasakpoolsete riikliku sekkumisega majandusse võidakse koos vanniveega visata vannist välja ka laps. ERP suutis end esitada paremsentristliku jõuna, kes seisab vastu proteksionismi tugevdamise katseile, kes erinevalt lausliberaalidest esindab kodanikusõbralikku sotsiaalset turumajandust ning kes tugineb oma tegevuses muutumatuile kristlik-demokraatlikele põhiväärtustele: inimväärikusele, vabaduse ja vastutuse seosele ning solidaarsusele. See tähendab ka seda, et

Isamaa ja Res Publica Liit on ainus Eesti erakond, kes kuulub Euroopa võitjate ja tugevaimate hulka. Eesti sisemaised võitjad aga maandusid Euroopas kaotajate hulka.

Valimistulemuste analüüsimisel tuleb arvestada veel seda, et EP liikmete arv vähenes 49 võrra: eelmise parlamendi 785-lt nüüdseks 736-le. Seega on muutused paremini võrreldavad protsentides.

Niisiis:

1. ERP: 36% kohtadest ehk 265 saadikut (enne 36,6% ja 288)
2. Sotsialistid: 25% ehk algselt 161; pärast liitumist uue Itaalia vasakjõuga 184 (enne 27,6% ja 217)
3. Liberaalid: 11,4% ja 84 (enne 12,7% ja 100)
4. Rohelised: 7,5% ja 55 (enne 5,45% ja 43)
5. Konservatiivide ja reformistide uus rühm: 7,3% ja 54

6. Ühinenud vasakpoolsed: 4,8% ja 35 (enne 5,25 ja 41)

7. Euroopa Vabaduse ja Demokraatia rühm: 4,3% ja 32

8. Mitteliitunud: 3,7% ja 27

Laias laastus võib siis öelda, et kristlikke demokraate esindab tublisti iga kolmas rahvasaadik (koos maailmavaatelt enamikus asjades lähedaste konservatiividega on parementsriste 43% saadikuist). Sotsialiste esindab iga neljas, liberaale iga üheksas ning rohelisi iga kolmeteistkümnes saadik.

Ometi on oluline teadvustada sedagi tõsiasja, et Euroopa Parlamendis ei ole ühtegi sellist jõudu, kes teistest võiks üle sõita. Ka suurimad poliitilised rühmad (nagu ka riikide delegatsioonid) on suhtelises vähemuses ning alati tuleb orienteeruda koostööle ja kompromissidele teiste jõududega.

Mis puutub kohati hüsteerilistesse väidetesse „äärmuslaste” tugevnemisest, siis suhtun nendes üsna skeptiliselt. Vasakul ja paremal „äärel” paiknevate rühmituste osatähtsus pole tegelikult suurenenud. Ka terminit „äärmuslased” kasutatakse eri kontekstis – mõne jaoks tähendab see euroskeptikuid, kes on kriitilised ELi tihedama integratsiooni suhtes, teiste jaoks poliitikuid, kes tunnevad muret oma kodumaa kultuurilise identiteedi ähmastumise ning liigliberaalse immigratsioonipoliitika üle. Valdavalt on tegemist õiguskorda ja demokraatiat järgivate isikutega, keda tõeliste „äärmuslastega” on raske kokku sobitada. ■

Volinikumäng

Ahto Lobjakas

Eestis valitsev arusaam voliniku saatmisest Brüsselisse sarnaneb moodsa versiooniga muinasjutust neidistest, keda külalanelikule tuleb aeg-ajalt lohemaole ohverdada. Rituaalselt otsitakse iga viie aasta tagant riigi parimat poega (tütardest pole seni juttu olnud), kes kojujääjaid häbisse jätmata teeniks võõral maal Euroopa Liidu (küll heatahtlikku) Leviaatanit. See on kujutlus, mida (pool)teadlikult on kultiveerinud Eesti poliitiline ladvik. Ja see on enam-vähem ametlik versioon asjadest ka Brüsselis, mõelgem kas või Eestiski furoori tekitanud volinike „koduigatsustasude” peale.

Aga riigiülese kohuse täitmise kõrval kuulub asja juurde veel rida olulisi aspekte, mida asjassepühendatud Brüssel silma kinni pigistades tunnistab, millest aga Eestis räägitakse kas vähe või üldse mitte.

Üks osa mainitud aspektidest puudutab siseriiklikku maadejagamist. Öelda, et volinikukoht on hästi makstud, on öelda mitte midagi. Rohkem kui 300 000 krooni kuus, pluss lisatasud, pluss kolmeks

erruminekujäreseks aastaks garanteeritud pool ametipalka, pluss sama taevas-tes kõrgustes eripension. See on stiimul, mis paneb südame põksuma igal veel varaliselt kindlustamata Eesti poliitikul.

Isiklike plaane mõjutavad kahtlemata veel volinikukandidaadi tulevikuperspektiivid koduriigis. Jõuline motiiv mujale minemiseks võib olla perspektiivipuudus (hea näide on nüüd teise ametiaja järel Brüsselist lahkuv Saksamaa volinik Günter Verheugen, kes omal ajal osutus viiendaks rattaks sotsiaaldemokraatide valitsusportfellide jagamisel), aga ka lootus, et äraoleku ajal hajuvad võimalikud skandaalid või muud ebameeldivused.

Eneseteostuse plaanis lisandub volinikukoha hüvedele edasiste karjäärivõimaluste tõus kvalitatiivselt uuele tasemele. Volinikukohaga kaasnevad kontaktid ja enese eksponeerimise võimalused, avaneb teenete ja vastuteenete mitmetahuline maailm, mida üks võimekas isik saab ära kasutada enda edendamiseks. Kuhu suunduda, sõltub eelistustest ja oskustest. Üks markantsemaid ja kurikuulsamaid näiteid oli sakslane Martin Bangemann, kes 1999. aastal vahetas tööstus- ja tele-

kommunikatsioonivoliniku portfelli apla agarusega kohaks Hispaania ärigigandi Telefonica juhatuses.

Mõned, kuigi väga vähesed, võivad loota ametikõrgendusele ELi enda struktuurides. Nii loodab laienemisvolinik Olli Rehn (siiski ilmselt asjatult) ELi välisministri kohta.

Euroopa Komisjoni pressiteenistus

Äsja tagasi valitud Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso ning tema eelmise volinikekoosseisu naissoost kandidaadid 20. augustil 2004. 25-liikmelisse komisjoni olid liikmesriigid esitanud kaheksa daami: Mariann Fischer Boel (Taani), Margot Wallström (Rootsi), Danuta Hübner (Poola), Benita Ferrero-Waldner (Austria), Ingrida Udre (Läti), Neelie Kroes (Holland), Dalia Grybauskaitė (Leedu), Viviane Reding (Luksemburg). Kolm kuud hiljem kinnitati neist ametisse vaid seitse – Läti valitsus otsustas Euroopa Parlamendis toimunud kuulamisel nõrgalt esinenud Ingrida Udre Andris Piebalgi vastu välja vahetada.

Veel üks siseriiklikus plaanis oluline kaalutlus on voliniku poolt lahkumisel tühjaks jääv poliitiline ruum – sellelgi on oma hind. Siim Kallas ühe Reformierakonna liidrina vabastas platsi Andrus Ansipile. Kallase eemalhooldmine Eestist on selgelt Ansipi huvides.

Ülalöödud pole Eesti poliitikute jaoks midagi uut. Vähem saadakse aru Euroopa Komisjoni tähendusest laiemas plaanis, tema kohast ELi barokselt peenekoelises poliitilises arhitektuuris ning potentsiaalis riiklike huvide edendamise vahendina.

Kuigi Euroopa Komisjon on Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu kõrval üks kolmest teoreetiliselt autonoomsest võimusbambast, ei ole komisjonega parlament immuunsed liikmesriikide jõuväljade suhtes. See on ilmne kõigile, kes loevad Euroopa lehti. Volinikuportfellide pärast käib liikmesriikide vahel aktiivne rebimine ning sama kehtib

parlamendi tähtsamate positsioonide puhul. Rebimise taga on selge arvestus, et mängus on rohkem kui paljas rahvusriiklik prestiiž (mis on muidugi juba üksi võimas motiveerija – ei ole ühtegi liikmesriiki, kes vabatahtlikult loobuks oma volinikukohast).

Eksivad need, kes arvavad, et Euroopa Komisjoni voliniku n-ö tööjuhendisse sisse kirjutatud keeld esindada oma koduriigi huve on absoluutne. Euroopa Liidus ei ole midagi absoluutset ning Euroopa Komisjon teab väga hästi, et tema edu oma tahet teostada sõltub toimivatest suhetest liikmesriikide pealinnadega.

Võim võib ELis nominaalselt jaotuda eri instantside vahel, kuid nagu näitab viimane analüüs, voolab ta siiski piki liikmesriikide suveräänsuse maatriksit. Igalt volinikult eeldatakse seetõttu võimet ja tahet vajadusel suhelda oma riigi valitsusega. Mida suurem on liikmesriik, seda olulisem on komisjoni jaoks, et side toi-

miks. Konflikt või ka lihtsalt arusaamatus mõne suure liikmesriigiga on halvav komisjoni tegevusvõime, töö tõhususe ja muu hulgas ka komisjoni esimehe poliitiliste ambitsioonide jaoks.

Olukordades, kus komisjoni ja liikmesriigi side ei toimi, on viimaseks hädaabinõuks voliniku asendamine (üldjuhul mingil otsitud põhjusel). Nii näiteks oleks äärepealt juhtunud komisjoni eelmise koosseisu liikme itaallase Franco Frattiniga, kel kadus igasugune poliitiline teineteisemõistmine järsku võimule tulnud Romano Prodi vasakpoolse valitsusega. Silvio Berlusconi kiire naasmine päästis Frattini euronaha – kuni talle pakuti välisministri koht uues valitsuses. Poleks Berlusconi valimisi võitnud, oleks väga tõenäoline olnud Frattini maandumine Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni juhi kohale.

Last but not least, komisjoni enda populaarsus ja legitiimsus ELi kodanike seas

sõltub kommunikatsiooniliinidest, mis peaausjalikult käivad läbi pealinnade. Komisjon on sellest äärmiselt teadlik ning oma mõju kasvatamine on oluline osa komisjoni strateegiast institutsioonilises konkurentsisis ELi teiste võimusammastega.

Vahemärkuse korras – entusiasm, millega volinikud haaravad kinni kodupealinnades vabaks jäänud ministritoolidest, näitab ka rõhutatult seda, kelle käes on ELis tegelik võim.

ELi liikmesriikide pealinnad omakorda vajavad toimivaid hoobi komisjonis seda enam, mida laiem on liidutasandi pädevus ELi seadusloomes. Puhtalt siseturгу puutuval – mis on komisjoni pärusmaa – on tõsised sisepoliitilised tagajärjed kõigi liikmesriikide jaoks. Saksamaa ja Prantsusmaa vastasseisud komisjoni eri koosseisudega on legendaarsed, kaalul on tihti sadadesse miljonitesse eurodesse ulatuvad investeeringud ja tuhanded töökohad. Nii on loogiline, et kõik liikmesriigid, aga suured eriti, üritavad oma volinikele saada võimalikult tähtsa majandusportfelli.

See on skeem, millele *de facto* rajaneb kogu komisjoni töö, José Manuel Barroso oma eriti. Probleem, kuivõrd see üldse olemas on, seisneb selles, et *de facto* manipulatsioonid ei tohi riivata komisjoni *de jure* positsiooni ELi ühishuvi kaitsjana. Muidu muutuvad asjad piinlikuks.

See on üks aspekt Euroopa Komisjoni funktsioneerimises, millest Eestis pole vajalikul määral aru saadud. Meie huvid on pigem poliitilised kui majanduslikud. Venemaa tõttu esmalt välispoliitilised. Euroopa Komisjon on üks olulisemaid areene, mis on Eesti haardeulatuses oma riiklike huvide projitseerimiseks. Seega, Eesti vajab volinikku, kel on poliitilist läbilöögivõimet. See ei tähenda, et eeskujulikult Euroopa huve oma riigi omandest kõrgemale seadev volinik oleks Eesti jaoks kahjulik. Pikemas perspektiivis tõstab ta riigi mainet. Aga täna on üha küsitavam, kas Eesti võib endale lubada elada ideaalse Euroopa normide järgi maailmas, mille pulssi kiirendab ELi naabrite ja konkurentide avalik naasmine reaalspoliitika põhimõtete juurde.

Siin peitub ka senise voliniku Siim Kallase peamine vajakajäämine. Natuurilt

pigem bürokraat kui poliitik, on Kallas komisjonis tuntud vaikse mehena, kelle läbilöögivõimest kolleegide seas ei tundu piisavat mitteametlike kontaktide arendamiseks, millest Eesti riigile võiks kasu tõusta. Kallase keeruline läbisaamine välisminister Urmas Paetiga ei paranda olukorda.

Halduse, raamatupidamise ja kaadrivolinikuna ei ole ka Kallase portfelli Eesti vaatepunktist ehk kõige õnnestunud valik, aga komisjoni asepresidendina on tal olemas täiesti arvestatav profiil. IRLi poolt esitatud argument, et Eesti peaks voliniku nimetamisega ootama seni, kuni on selge, mis portfelli saadakse, ei kannata samuti kriitikat. Ühtegi vähegi tähtsat portfelli ei jagata komisjonis umbisikuliselt, kuna voliniku varasem taust peab vähemalt mingil määral õigustama tema portfelli – muidu tekib tal vältimatult probleeme nii Euroopa Parlamendis kui ka oma ametis.

Kallase peamiseks argumendiks on olnud hea läbisaamine komisjoni juhi José Manuel Barrosoga, kuid see näitab pigem Barroso hinnangut Kallase ambitsioonide puudumisele. Kallase pärast ei ole Barrosol muret.

Ja kehtib raudne reegel, et komisjoni president aktsepteerib liikmesriigi poliitilise valiku. Liikmesriik, kes enda volinikukandidaati ei suuda läbi suruda, reklaamiks end poliitilise impotendina.

Ka on Barroso-argument seotud riskiga senikaua, kui Barrosol puudub Euroopa Parlamendi kinnitus ametisse tagasivalimise kohta. Siinse loo kirjutamise hetkel arvestatakse ELi juhtivais pealinnades, et Barrosol on umbes kaks šansi kolmest võtta võit võimalikult usaldushäaletuselt 16. septembril Strasbourgis.

Paradoxaalselt, hoolimata konservatiivide võidust selle aasta Europarlamendi valimistel, on iga komisjoni juht surve all komisjoni kokku panes mitte liialdada parempoolsetega. See asjaolu tugevdab ELi poliitilises nomenklatuuris liberaalina kirjas oleva Kallase positsiooni.

Kallase šansse tõstab peale selle, et tal on võimuloleva Reformierakonna toetus, ka tõsiasi, et tal puuduvad Eestis tõsiselt võetavad konkurendid. Mart Laar, kes endise peaministrina võiks loota Kallasega sarnasele kohtlemisele, riskib volini-

kuks nimetamisel läbikukkumisega juba Europarlamendi komisjonide kuulamiste ringis. Tänu oma hästituntud huvile Saksa armee veteranide vastu oleks Laar kerge sihtmärk vasakpoolsete fraktsioonide saadikuile.

Ülejäänud võimalike kandidaatide peamine Achilleuse kand on üle-euroopalise renomee puudumine. Siiski, üks rohkem kui teoreetiline alternatiiv Kallasele on siiski olemas. See oleks naissoost volinikukandidaat. Piisava tasemega naiskandidaat tõstaks hoobilt Eesti kauplemisjõudu portfelli jagamisel, kuna naisi on komisjonis krooniliselt vähe ning iga naisvolinik seetõttu kulda väärt. ■

Saksamaa 2009. aasta parlamendivalimised

Andreas Michael Klein

Konrad Adenaueri Fondi Baltimaade projekti juhtaja

Saksamaa välisminister Frank-Walter Steinmeier esitab väljakutse liidukantsler Angela Merkelile

Umbes 60 miljonit sakslast on saanud kutse tulla hääletama Saksamaa 17. parlamendi valimistel 27. septembril 2009. Nendel valimistel otsustavad kodanikud selle üle, kes järgneval neljal aastal Saksamaad valitseb. Nad otsustavad samavõrra ka ametis oleva Saksamaa liidukantsleri Angela Merkeli (Saksamaa Kristlik-Demokraatlik Liit – CDU) ja vastaskandidaadi, välisminister Frank-Walter Steinmeieri (Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei – SPD) saatuse üle. Viimaste küsitluste põhjal (29. augusti seisuga) oli Saksamaa Kristlik-Demokraatliku Liidu ja Kristlik-Sotsiaalse Liidu (CSU) ühendfraktsioonil koos soovitava koalitsioonipartneri liberaalse Vaba Demokraatliku Parteiga (FDP) napp 51-protsendine absoluutne enamus. Et aga valimistulemused pole mõni päev enne valimisi veel sugugi kindlad, näitavad 30. augustil 2009 toimunud Tüüringi, Saksimaal ja Saarimaal liidumaade parlamentide valimistulemused.

(Veel) ebaselge olukord

Nii Ida-Saksa Tüüringis kui ka Saksamaa äärmises lääneosas asuval Saarimaal saavutas CDU neli aastat tagasi absoluutse hääleteenamuse ning sai seeläbi ilma koalitsioonipartneriteta oma poliitikat kujundada. Ehkki ka mõlema nimetatud liidumaa uutes parlamentides kujutab CDU endast kõige suuremat fraktsiooni, tuli tunnistada toetuse märgatavat vähenemist – 13 protsendi võrra Saarimaal, mille tulemusena saadi 34,5 protsenti häälest, ja 11,8 protsendi võrra Tüüringis, mis andis tulemuseks 31,2 protsenti valijate toetuse. Saksimaal suutis CDU napilt säilitada oma eelmistel valimistel saavutatud 40-protsendise toetuse ning ta saab ka järgnevatel aastatel valitseda koalitsioonis kas Saksa Sotsiaaldemokraatliku Partei või Vaba Demokraatliku

Parteiga (mõlemad said 10 protsenti valijate häälest).

Kõigi kolme liidumaa parlamendivalimiste võitjaks võivad endid pidada nii ennast tänapäeval Vasakparteiks nimetatav Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei (SED) järeltulija kui ka liberaalne Vaba Demokraatlik Partei. Vasakpartei osutus nii Tüüringis kui ka Saksimaal liidumaa parlamendivalimiste tulemuste põhjal tugevuselt teiseks poliitiliseks jõuks. Tüüringi liidumaal on parteil, mille eelkäija kunagi Berliini müüri ehitas ning mis kannab vastutust kahe Saksamaa vahelisel piiril olnud surmarajatiste eest, isegi võimalus koalitsioonis SPD ja Roheliste Parteiga peaministri kandidaat esitada. Saarimaal said sotsialistid peaaegu 21 protsenti häälest ning osutusid seega peaaegu sama edukaks kui SPD (24,5 protsenti). Selle tulemusega jätkavad sotsialistid oma populistliku juhi Oskar Lafontaine'i juhtimisel võidukäiku Lääne-Saksamaal. Juba möödunud aastal suutis Vasakpartei Hessenis ja Alam-Saksimaal Maapäevas oma kanda kinnitada. Sotsialistide head valimistulemused raskendavad seejuures ühetähenduslikult SPD olukorda, kelle toetus ulatub praegu küsitluste järgi 25 protsendini.

Rohkem küsimusi kui vastuseid

Oma Tüüringi, Saksimaal ja Saarimaal liidumaades antud hääletega tõstatasid valijad rohkem küsimusi, kui andsid vastuseid. Hetkel on märgatav väga tasavägine võidujooks ühelt poolt Kristlik-Demokraatliku Partei, Kristlik-Sotsiaalse Liidu ja Vaba Demokraatliku Partei ja teiselt poolt Saksa Sotsiaaldemokraatliku Partei, Vasakpartei ja Roheliste Partei vahel. Täiesti reaalne on ette kujutada ka mitteamastatud nn suure koalitsiooni jätkamist föderaaltasandil. Sakslased sundisid neli aastat tagasi kaks suurt rahvaparteid, CDU ja CSU, Saksa Sotsiaaldemokraatliku Parteiga „abielluma”, sest valimistulemuste põhjal ei saanud kumbki pool moodustada soovitud partneritega koalitsiooni. Möödunud valitsusaastate jooksul osutus teineteisest distantseerumine ja koalitsioonipartneri suhtes selge

profili väljatöötamine raskeks mõlema partei jaoks.

Sel ajal, kui mõned CDU liikmed ja selle püsivalijad Angela Merkeli liidukantsleriks olemise ajal parteile tema programmi sotsiaaldemokratiseerumist ette heitsid, pidi SPD taluma oma valijate etteheiteid selle kohta, et Saksimaal on ohustatud sotsiaalset rahu ning et on loobunud sotsiaaldemokraatlikust sisust valitsuskabineti kohtade nimel. CDU/CSU ja SPD kontuuritusest lõikavad küsitluste, aga nüüd ka liidumaades toimunud parlamendivalimiste põhjal kasu nii eeskätt Vaba Demokraatlik Partei, kes püüab ennast müüa kui CDU poliitika turumajanduslikku korrigeerijat, kui ka Vasakpartei, kes positsioneerib ennast kui sotsiaalset vastust SDP poliitikale.

„Meis on jõudu”

Arvestades partei populaarsust puudutavate küsitluste halbu tulemust, panustab CDU oma tippkandidaadi Angela Merkeli populaarsusele. Liidukantsler kutsub isikustatud valimisvõitluses kõiki üles loosungiga „Uuesti üheskoos”. Proua Merkel meenutab müüri langemise 20. aastal oma kampaanias isiklikku karjääri alates 1989. aastast, mis oleks olnud võimatu ilma idasakslaste aktiivsusega, sest nende rahumeelsed protestiaktsioonid viisid Berliini müüri langemiseni. Kui neli aastat tagasi heitsid kriitikud talle

Scanpix

Valimiste reklaamplakat Hannoveri tänaval.

ette liiga kainet ja asjalikku valimisvõitlust, siis seekord panustab proua Merkel konkreetse poliitilise sisu asemel emotsioonidele. Kas lõpuks saavutatakse soovitud tulemus must-kollase valitsusenaamise näol, näitab valimispäeva õhtu. CDU/CSU ja Vaba Demokraatlik Partei on saanud hoiatuse. Neli aastat tagasi edestasid kristlikud demokraadid ja liberaalid küsitluste tulemuste põhjal veel kuus nädalat enne valimisi selgelt rohelis-punaseid. Alles siis, kui sotsiaaldemokraadid tookord oma valimisvõitlusmasina täistuuridel tööle panid, sulas edumaa kokku ning proua Merkel saavutas vaid üheprotsendise võidu sotsiaaldemokraadist kantsleri Gerhard Schröderi ees.

Saksamaad ootab ees põnev valimiskampaania lõpuspurt!

Saksamaa Kristlik-Demokraatlik Liit ja Kristlik-Sotsiaalne Liit peavad järgnevatel nädalatel veel tugevasti pingutama, kui nad taotlevad selgeid suhteid juba 27. septembriks. Et valimiste tulemus veel otsustatud pole, näitavad lisaks liidumaa-

de parlamendivalimiste tulemustele 30. augustil ka nende valijate suur arv, kes pole veel oma otsust kandidaatide suhtes teinud. 23. augustil läbi viidud küsitluste põhjal (telejaama ZDF ja Tagesspiegeli poliitbaromeeter) ei tea 55 protsenti valimisõiguslikest kodanikest veel, keda nad valivad või kas üldse valima lähevad. See oluline rühm on valimispäeval siiski võimeline otsustavaks löögiks. Kummalgi suurel rahvaparteil pole 30. augusti liidumaade parlamendivalimistest saadik mingit põhjust lõdgastavat pidu pidada. Need tulemused peavad ajendama CDUd ja CSUd oma selget profiili ja poliitilist sisu avalikkuse ette tooma ning iga hääle eest võitlema. Pärast suhteliselt leiget poliitilist suve töötab saabuv sügis seda kuumem tulla.

***Andreas M. Klein** on õppinud politoloogiat, uuemat ajalugu, hispaania keelt ning kultuuridevahelist kommunikatsiooni Bonnis, Brüsselis ja Jyväskyläs. Alates veebruarist 2000–2004 töötas ta Konrad Adenaueri Fondis (KAF), kus tema ülesandeks oli Fondi esinduse avamine ja juhtimine Skopjes (Makedoonia). Seejärel töötas Klein Berliinis KAFi planeerimisosakonna referendina ning juhtis Düsseldorfis koolituskeskust. Alates 2007. aasta oktoobrist asus Andreas M. Klein esindama Konrad Adenaueri Fondi Baltimaades.* ■

Lahutus Briti moodi

Douglas Taylor

Briti konservatiivide lahkumisel ERP-ED saadikurühmast¹ ei ole mitte mingisugust tegemist pikaajalise strateegilise mõtlemisega, mis puudutaks Suurbritannia suhteid Euroopa Liiduga. Samas on sellel vägagi palju tegemist konservatiivse erakonna siseheitlelustega. Seejuures tuleb aru saada kahest asjast.

Esiteks selle „lahutuse” pealispindsed põhjused. Neid võib võtta kui otsekohesest selgitust selle kohta, kuidas konservatiivid näevad Suurbritannia suhteid ELiga. Teiseks tuleb aga mõista ka selle küsimuse taga olevat nn madalpoliitikat. See seletus meeldib neile, kes näevad poliitiliste otsuste tegemist küüniliselt. Pealispindne põhjus on selgitus, mille konservatiivist poliitik esitab näiteks televisioonis oma erakonna tegemistest rääkides. Madalpoliitika on aga näiteks see, mida poliitik räägib õlleklaasi taga usaldusväärsele sõbrale, kui ühtki ajakirjanikku pole kuuldekaugusel. Eesti kontekstis võiks seda nimetada saunajutuks.

See ei tähenda, et pealispindne põhjus ei vasta tõele. See võib tõele vastata osaliselt, kuid sellest ei piisa.

Kuid enne, kui hakata lahkama, miks see nii on, tuleb ära mainida oluline fakt. Nimelt konservatiivide ERP-ED saadikurühmast lahkumise otsus on pärit 2005. aastast, mil konservatiivid valisid endale uut juhti. Sellel aastal olid konservatiivid varem kaotanud üldvalimistel Tööpartele. Üks kandidaatidest, David Cameron, ütles, et tema valimise korral astuvad konservatiivid ERP-ED saadikurühmast välja. Kui talt küsiti, millal see juhtub, vastas ta, et see on „kuude, mitte aastate küsimus”.

Tegelikult kulus selleks ligi neli aastat. Üks viivitamise põhjusi oli see, et konservatiividel oli oma Euroopa kolleegidega kokkuleppeid, mida olnuks enne 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimisi raske murda. Teine põhjus oli see, et konservatiividel ei olnud nii lihtne leida Euroopa Parlamendis liitlasi, kellega teha koostööd ja kes samal ajal ei oleks seotud Euroopa Rahvaparteiga (ERP).

Nii et miks ütles David Cameron, et lahkumine on „kuude” küsimus, mis venis ikkagi aastateks? Ilmselgelt ei olnud selle avalduse taga läbimõeldud strateegilist plaani. See oli kõigest poliitiline käik, mis pidi aitama David Cameronil võita. See ei olnud lubadus, mida ta tahtis täita. Ta täitis selle üksnes sellepärast, et vastasel korral oleks teda kohe valetajaks tembeldatud.

Kuidas selline olukord üldse tekkis?

Pealtnäha on nii Suurbritannia kui ka konservatiivid väga euroskeptilised. Paljud meist ei toeta päriselt Suurbritannia kuulumist Euroopa Liitu. Osa on peitunud küünilise suhtumise taha, uskumata, et midagi annaks ära teha. Siinkohal peaksin mainima, et paljud britid, kes arvavad, et Suurbritannia peaks euroliidust välja astuma, võivad samal ajal arvata, et Eesti olukord ja põhjused, miks Eesti peaks liitu jääma, on teistsugused. Meile meeldib vabakaubandus ja koostöö Euroopa partneritega. Kuid inimestele ei meeldi üha suurem poliitiline lähedus ning paljud Brüsselist tulevad määrused ja eeskirjad. 1970. aastatel, kui Suurbritannia ühines Euroopa Liiduga, ütles tollane konservatiivist peaminister avalikult välja, et Euroopa Majandusühendus või ühisturg, nagu teda tookord nimetati, on majanduslik, mitte poliitiline liit. Nüüd arvavad paljud, et neile on valetatud. Inimesed on kibestunud, sest nad arvavad, et nad meelitati referendumile „jah” ütleva, valetades selle kohta, mida Euroopa projekt tegelikult endast kujutab.

Mu enda seisukoht ses küsimuses on klassikaliselt „thatcherlik” ja väga sarnane sellele, mida pooldaksid Margaret Thatcher ise ja tema toetajad konservatiivsest erakonnast. Ma usun, et inimesed, kes teevad meile seadusi, peaksid olema inimesed, keda me saame valida ja ka tagandada. Riik peaks olema võimalikult õhuke, vastutustundlik ja läbipaistev. Ma usun ka, et riigi juhtidel peaksid olema selle riigiga seosed (st nad peaksid kuuluma selle rahva hulka ja olema selle rahva valitud). Euroopa Liidust saame lakkamatult määrusi ja eeskirju. Kuidas saab valija hääl lugeda, kui riigi-

võim on (siin Šotimaal) hajutatud nelja valitsustasandi (kohalik, Šoti, Ühendkuningriigi, Euroopa Liidu) ja hulga poolriiklike organisatsioonide vahel? Samas saavad poliitikud ELilt hulgaliselt hüvesid (rohkem töökohti, valitud ametikohti, kuluhüvitisi, nõunikke jne). Lisaks on poliitiline klass teataval määral üleolev „lihtrahva” murede suhtes, mis puudutavad ELi kulukust ning selle vähest aruandekohustust ja läbipaistvust.

Nüüd poliitika juurde. Briti konservatiivide juhivad praegu inimesed, kellel ei ole mingitki reaalselt ideoloogilist sidet tõelise konservatismiga. Briti poliitikas mängivad olulist rolli ühiskonnakihid. Lihtsustatult oleks konservatiivne erakond kui lahingutander, kus võitlevad vabadesse ja traditsioonilistesse konservatiivsetesse väärtustesse uskuvad inimesed ja need, kes arvavad end „süsteemi” osaks või suhtuvad poliitikasse kui võimumängu. See lõhe jookseb rööbiti ühiskonnaklasside vahel olevate piiridega. Kuivõrd Briti poliitika on klassipõhine (st Briti poliitika ei põhine ainult ühiskonnaklassidel, vaid ühiskonnaklassid on osa üldpildist), on konservatiivne erakond ülemklassi ja traditsiooniliselt valitseva klassi partei. Margaret Thatcheri ajal olid konservatiivid radikaalne reformijõud. Toona oli majandusvabadusse uskuvatel idealistidel ülevõim nende üle, kes suhtusid ideoloogiasse üleolevalt ja uskusid üldjoontes ideoloogiavabasse päevapoliitikasse. Margaret Thatcheri valimist

Scanpix

Briti konservatiivide liider David Cameron BBC staari Andrew Marri hommikusaates.

konservatiivide etteotsa 1970. aastatel on nimetatud „talupoegade mässuks” konservatiivide ülemklassi vastu, kes uskus, et Briti majandusprobleemid on lahendamatud ning parim poliitika on Suurbritannia languse pragmaatiline juhtimine.

Thatcheri aeg oli „tõsiusklike” kõrgaeg, kui konservatiivse erakonna poliitikat mõjutasid sellised mõtlejad nagu Adam Smith, Hayek jt. Lõpuks pidi Margaret Thatcher oma vastastele alla vanduma ning sellest ajast kuni Cameroni tulekuni on konservatiivid olnud kodusõja(lähedases) olukorras. Cameroni käe all on Thatcheri poolehoidjad lõplikult ja täielikult alistatud.

Toorid on aga parlamendis hulgaliselt esindatud. Paraku on paljud Thatcheri vaateid pooldavad parlamendisaadikud üsna ebaintelligentsed ja poliitiliselt saamatud. Nende häälte saamiseks lubaski Cameron oma valimisvõitluses, et konservatiivid lõpetavad koostöö Euroopa Rahvaparteiga (sest see toetab ELi veelgi

tihedamat lõimumist). Paljudes riikides peetakse konservatiivide koostööd Euroopa Rahvaparteiga suureks asjaks, kuid Suurbritannias peab suurem osa inimesi, sealhulgas enamik poliitikuid, seda ebaoluliseks.

Loodetavasti mõistab ka lugeja, et poliitilises mõttes oli siin tegemist just nagu koerale vaigistamiseks kondi andmisega. Sedasi sai veenda euroskeptikutest parlamendiliikmeid, et ka Cameron on euroskeptik. See tundus ebausutav, sest Cameron kuulub konservatiivide vasakusse tiiba. Konservatiivide vasak tiib on aga alati olnud ELi poolt. Cameron lasi end välja paista euroskeptikuna, toetades poliitikat, mida vaid vähesed euroskeptikud pidasid praktikas elluviidavaks.

Põhjus, miks ERP küsimus muutus konservatiivide sisetulis nõnda tähtsaks, peitus selles, et Daniel Hannan (Euroopa Parlamendi liige) tegi ERPst lahkulöömise nimel kaua jõulist kampaniat. Thatcheri ideede pooldajatest koosnev

parem tiib ei suutnud jõuda kokkuleppele mingisuguseski Euroopa või välispoliitikas, sestap oli ERPst lahkulöömine üks selge asi, mille eest võidelda. Pidev omavaheline kemplemine Euroopa küsimuse pärast vajus lõpuks ise ära ning ERPst lahkumine oli nagu märk vaenutsemise lõppemisest (mis iseenesest oli võlts – pigem polnud kellelgi pakkuda visiooni ja kõik olid Euroopa teemal tülitsemisest tüdinunud). Cameroni sobing parema tiivaga (või Thatcheri pooldajatega või euroskeptikutega) oligi see kont koerale.

Ükskõik, mida te ka Suurbritanniast või EList ei mõtle, peaksite mõistma, et ERPst lahkulöömine on tagajärg Cameroni (intellektuaalse või ideoloogilise taustata) võiduka tiiva sobingule kaotajaks jäänud thatcheristide või euroskeptikute tiivaga, kellel ei ole enam sihti ega strateegilist nägemust. Ainus valdkond, kus thatcheristid on kuidagimoodi organiseerunud, on Euroopa küsimus.

Seega ei usu Cameron, kes on ise pragmaatik, päriselt ERPst lahkumisse. Praegu oleks huvitav teada, mis saab edasi. On üsna tõenäoline, et David Cameronist saab peaminister. Kuluaarides teeb ta selgeks, et tahab jätkata koostööd kristlike demokraatidega ja konservatiividega kogu Euroopas.

Suurbritannias aga jätab ta endast tõenäoliselt mulje, nagu oleks ta üsna euroskeptiline. Kuid südames ta ise seda ei usu. Seetõttu on siin tegemist vastuoluga, mis peab ühel päeval lahenema.

Tekib küsimus, et mis saab siis, kui see konservatiivide uus liiduke mingil põhjusel laguneb. Võib juhtuda, et David Cameron ütleb pärast peaministriks saamist lihtsalt, et ERPst lahkumisel ei olnud mõtet ning et nüüd on aeg tagasi minna. Kui see juhtub, võib Euroopa küsimuse säde konservatiivide hulgas uuesti leegiks süttida. Ent kui mõelda euroskeptike ja Thatcheri pooldajate nõrkusele, ei ole selge, mis ulatuses lõhenemine võib tulla.

David Cameron on konservatiivse erakonna selle ideoloogiliselt ja intellektuaalselt vundamendilt lahti kangutanud. Konservatiivne erakond ei ole klassikalise liberaalse majanduse eestvõitleja. Kuid samas ei ole ta enam ka traditsiooniliste konservatiivsete väärtuste eest seisja. Cameroni jõuline kuluaaripoliitika eelkõige seoses oma kandidatuuriga on seda kinnitanud.

Paljud konservatiivide tavapärased valijad ei saa selle probleemi ulatusest aru. Võimalik, et konservatiivide tulevane lõhenemine Euroopa küsimuses teadvustab neile inimestele seda. Samal põhjusel võib sellest, kui konservatiivid peaksid ERPsse naasma, saada Briti parempoolsete jaoks katalüsaator, mis aitab neil leida uue sihi.

¹ Briti konservatiivid liitusid Euroopa Rahvapartei (ERP) fraktsiooniga peale 1992. aasta Europarlamendi valimisi. Konservatiivide palvel nimetati fraktsioon 1999. aastal ümber ERP-ED fraktsiooniks, et eristuda Euroopa Rahvapartei liikmetest ning rõhutada teatavaid eritingimusi. Koostöö jätkus kuni käesoleva aasta valimiseni, mille järel moodustasid konservatiivid Euroopa Parlamendis uue eraldi fraktsiooni, mis kannab nime Euroopa Konservatiivid ja Reformistid.

Michał Tomasz Kamiński

Douglas Taylor on olnud Šoti konservatiivide kandidaat Euroopa Parlamendi valimistel (2004) ning Suurbritannia parlamendi valimistel (2005) ja viinud läbi Iain Duncan Smithi kampaaniat konservatiivide liidri kohale (2001). ■

Europarlamendi suuruselt viiendasse, 54 liikmega Euroopa Konservatiivide ja Reformistide (ECR) fraktsiooni kuulub saadikuid kaheksast liikmesriigist. Vaatamata sellele, et uue saadikurühma asutamise algatanud Briti konservatiivid moodustavad selle koosseisust peaaegu poole, valiti saadikurühma juhiks 37-aastane Poola erakonna Seadus ja Õigus esindaja Michał Tomasz Kamiński (pildil). Kurioosel kombel oli poolaka valimine lahenduseks kahe briti kemplusele liidrikoha pärast. Brittide segased suhted võisid omakorda tingida selle, et ECR kandidaadina parlamendi asepresidendiks kandideerinud Kamiński valituks ei osutunud. ■

Tegemata reformid maksavad Lätile valusalt kätte

Vastab politoloog, Riia Stradinsi ülikooli õppejõud Veiko Spolitis

Küsis Mart Helme

Läti on majanduskriisis vaevlevate Balti riikide hulgas jätkuvalt punane latern. Väljastpoolt vaadates paistab, et valitsus on tõsiselt pingutanud, et olukorda kontrolli alla saada. Kas need pingutused on piisavad või seisavad Lätil ees veel raskemad ajad?

Sarnaselt teistele Euroopa riikidele vaevleb Läti majandusraskustes, mida ühelt poolt on tinginud maailma majandussurutisest põhjustatud odava krediidi lõpp ja teiselt poolt Läti riigi haldusaparaadi suutmatuse. Väga lühidalt võiks öelda, et Läti riigi majandusmudel pole jätkusuutlik, s.t institutsioonid toimivad üle oma võimete. Läti Vabariigi 1990ndate algul tegemata reformid maksavad praegu kurtjalt kätte. Eesti lugejale tundus ehk veel paar aastat tagasi, et Balti riigid justkui oleks oma arengus sarnased. Küllastades Riia ja sõites mööda Via Balticat võib ehk selline tunne ka tekkida, sest nimetatud maantee on nüüdseks enamasti renoveeritud ja Riia häärberid ilusasti remonditud. Kuid erinevalt Eestist ja Leedust peidavad Läti ilusate majade fassaadid tegelikkuse Potjomkini küllana.

Tegemata reformid nii maksu- kui ka valimisseaduses on võimaldanud Läti poliitilisel kultuuril stagneeruda. Probleemide algeks on põhiseaduslikku laadi küsimused. Nimelt, erinevalt Eestist ja Leedust taaselustasid Läti rahvaesindajad 1993. aastal mitme muudatusega 1922. aasta *satversme* (põhiseaduse). Põhiseadusesse lisati VIII peatükk, mis sätestab inimõigused. Lisati parlamenti pääsemiseks 5% künnis ning parlamendi ametiaega suurendati kolmelt aastalt neljale. Kui künnise sisseseadmine vähendas mingil määral Läti Seimi killustatust, siis eriti viimane põhiseadusemuudatus hoogustas post-sovetliku poliitilise kultuuri juurdumist. Lisaks nende muutuste läbimõtlematusele on Läti põhiseaduse 59. artikkel pidevalt muutuvate valitsuste põhjuseks. See artikkel sätestab, et ministrite lahkumine

ja saabumine valitsuskabinetti on parlamendi enamuse otsustada. Erinevalt Eestist või Saksamaa Liitvabariigist, kes uue põhiseaduse vastuvõtmisega lahendasid Teise maailmasõja eelsed nn Weimari põhiseaduse ebastabiilsuse allikaid, on Läti seadusandjad jäänud ustavaks Weimari seaduslikule vaimule. Sellega kahjuks kaasneb ka Läti peaministri suutmatuse oma otseste ülesannetega tegelda, sest ta peab pidevalt muretsema koalitsiooni stabiilsuse pärast. 1990ndate alguses pani põhiseaduslik kogu aluse süsteemile, kus valitsevad parempoolsed etniliste lätlaste ja vasakpoolsed etniliste venelaste erakonnad. See hoiab päevapoliitika pidevas patiseisus. Tänu patiseisule on Lätis puudulikud maksu- ja valimisseadused, ülepaistatud riigihaldusaparaat ja lämmatatud ettevõtlus.

Praegu peab valitsus lahendama probleeme, mis vajavad koalitsiooni üksmeelt. Poliitilist üksmeelt aga pole, sest parlamendis suurima esindatusega, kuid sotsioloogiliste uuringute põhjal juba pool aastat 1-protsendilise toetusega Rahvaerakond üritab pidevalt ebastabiilsust tekitada. Samas, tänu ebastabiilsusele on konsolideerimisprotsessi alustanud mitmed Läti erakonnad ja valmistatakse 2010. aasta oktoobris toimuvateks erakorralisteks parlamendivalimisteks. Juba praegu alanud kampaania ei aita kahjuks sugugi lahendada praeguseid raskeid probleeme, vaid pidevalt toimub nende küsimuste ülepolitiseerimine.

Riia nn vihmavarjurevolutsiooni ajal räägiti Läti ühiskonnas eelkõige usalduskriisist. See usalduskriis viis valitsuse vahetumiseni. Kas praegu võime rääkida vähemalt osalisest usalduse taastumisest rahva ja poliitilise eliidi vahel?

Ei, seda kindlasti mitte. Seda tõestavad ka Eurobaromeetri küsitlused. Kuigi Eurobaromeetri selle aasta tulemusi pole veel avaldatud, siis Läti uuringufirmade küsitlused tõestavad, et 2006. aastal

Scampix

Lätis alguse saanud usaldamatuse trend pole muutunud. 2008. aasta lõpus Eestis küsitletud inimeste poolehoid valitsusele (48%), Riigikogule (37%) ja erakondadele (19%) on võrreldav Euroopa Liidu keskmiste tulemustega. Samas lõunanaabrite poolehoid parlamendile (9%), erakondadele (5%) ja valitsusele (16%) on koos Bulgaaria ja Ungariga pingerea lõpus. Sellele lisandub ka asjaolu, et usaldamatus oma valitsuse vastu on võõrandamas Läti elanikke poliitikast. Eelmise aasta lõpus oli Läti kõige euroskeptilisem ühiskond Euroopa Liidus (vaid 25% arvas, et Läti kuulumine ELi on positiivne, võrreldes ELi keskmise 51% ja Eesti 61% poolehoiuga ELile). Samas, üsnagi irooniliselt, Euroopa Liitu kui valitsemisinstitutsiooni toetas 44% elanikkonnast. Siin ei aita enam kuidagi haridussüsteemi, politsei, tervishoiu, heaolusüsteemi, põhiseaduse ja maksupoliitika üheaegsed reformid. Usaldamatust süvendab president Valdis Zatlersi viivitamine oma õiguse kasutamisel algatada parlamendi laialisaatmise protseduuri. Laialisaatmise protsedent oleks olnud vajalik poliitilise kultuuri parandamiseks ja kodanikuühiskonna kindlustamiseks, sest põhiseaduslikke rikkumisi on Lätis juhtunud rohkem kui küllalt ja praeguseks tunneb kodanikuühiskond end jõuetuna.

Scanpix

Läti talunikud traktorimarsil Riia peale, 3. veebruar 2009. Protest toimus põllumajanduse viletsa olukorra, aga ka rahva usalduse täielikult kaotanud valitsuse vastu.

Erinevalt Eestist on Lätis toimunud mitmeid jõulisi demonstratsioone – Riia märul, traktorimars Riia peale, Bauska sildade hõivamine – kas need ja teised intsidendid ei kõnele sellest, et ühel hetkel võib Läti valitsus kaotada kontrolli sündmuste arengu üle ja Läti libiseb kaosesse?

Traktorimars ja eriti Bauska sildade hõivamine tegelikult näitavad, et keskvoim on osaliselt kaotamas kontrolli sündmuste üle. See, kuidas toimus Bauska sildasid hõivanud linnaelanike laialisaatmine, oli märk sellest, et võimul puudub riigis autoriteet ehk siis valijad ei usalda oma esindajaid. Usaldamatus oma rahva vastu peegeldub ka küsitava haridusega rahvaesindajates. Näiteks nimetas üle-eelmine peaminister Kalvītis rahvast „klāhvījaktaks” ja endine rahandusminister vastas Bloomberg TV kommentaatori küsimusele Läti majandusega toimuva kohta „nothing special”. Siinse rahva temperamenti arvestades on Lätile kaose kuulutamine ennatlik, samas luksusauteode põletamisi on Riias juba esinenud ja kui 2009. aasta detsembris lõpevad 200 000 töötu abirahad, ei suuda keegi ette näha, kas Jurmala ja Riia häärbereid süüdatakse või mitte.

Kuidas suhtub lihtne lätlane IMFi osasse Läti majanduse elustamisel?

Küsimuse vastus sõltub, kas lihtne lätlane on talupidaja või ettevõtja, riigieelarvest elatuv maakooli raamatukogu töötaja või suurlinna kooliõpetaja, postiljon või töö kaotanud ehitustöeline. Igaühel neist on oma arusaam Läti majandusest, selle kohast maailmaturul ja IMF rollist majanduse elustamisel. Näiteks Ventspils linnapeale kuuluv ajaleht „NRA” jätkab inimestele sisendamist, et IMF käsib Läti riigiametnikel teha üle jõu käivaid reforme. Leidub piisavalt inimesi, kes käsitlevad suveräänsusprintsipi vanamoeliselt ja peavad välissekkumist Läti n-õ siseasjadesse vastuvõetamatuks, samas unustades, et Läti ise on IMFi liikmesriik koos sellest tulenevate kohustuste ja hüvedega. Lihtne lätlane suhtub IMFi osasse vastavalt oma staatusele ühiskonnas ja paremaks mõõdupuuks siin on jälle Eurobaromeetri tulemused. Vastates Eurobaromeetri küsimusele: „Kas elu areneb õiges suunas?” vastasid 19% Läti elanikke, et Lätis asjad arenevad õiges suunas, 61% vastanutest arvasid, et Läti asjad arenevad vales suunas, ülejäänutel polnud oma arvamust. Samas vastates küsimusele: „Kas Euroopa Liidus elu areneb õiges suunas?” vastasid

34% jaatavalt, 14% ei olnud asjade kulgemisega rahul ja ülejäänutel puudus oma arvamus. Seega keskmine lätlane usaldab rahvusvahelisi organisatsioone rohkem kui oma valitsusinstituutsioone ja loodab, et väliste mõjude abil saab lahendatud Läti korrupsioonipundar.

Mida kirjutatakse-räägitakse Lätis olukorrast Eestis ja Leedus?

Lätis on Eestit juba aastaid toodud positiivse näitena seoses haldussuutlikkuse ja riigi rahadega ümberkäimisega. Heale mainele on kaasa aidanud nii „Tiigrihüpe” ja sellest osaliselt välja kasvanud Skype, kui ka Tallinna sadam ja sellest välja kasvanud Tallinki kaubamärk, mida nüüd on iga päev näha Riia sadamas. Arvestades Läti täbara olukorraga on mõned liberaalsed vaatlejad viidanud Balti riikide seas muidu majanduslikult aeglasemalt arenenud Leedu poole, et „näe, isegi Leedu on nüüd Lätist ees!” Siiski on viimase kvartali majanduslanguse tulemused tõestanud, et majandussurutise raames pole mõtet vaadelda lühiajal muutuvaid numbreid. Selle asemel võrreldakse Leedu ja Eesti haldussüsteemi jätkusuutlikust ning loodetakse aru saada, mis on need tegurid, mis muudavad

Scanpix

Õpetajad ja nende toetajad demonstratsioonil Riias 1. septembril 2009 peaministri kantslei ees. Loosungitelt võib lugeda: „Pole koole, pole haiglaid, pole tööd. Mis järgmiseks?” Õhupallil kiri: „Päästke haridus!”

kahe naaberriigi poliitilise süsteemi Läti omast suhteliselt stabiilsemaks.

Kas Riias on kohalike valimiste tulemusena taas saamas vene linn, nii nagu nõukogude perioodil?

Kindlasti mitte, eriti arvestades asjaoluga, et Nõukogude perioodi ja tänapäeva olukorda on tegelikult peaaegu võimatu võrrelda. Esiteks valitseb küll puudulik, kuid siiski demokraatlik režiim. Tänu keelepoliitikale oskab suurem osa Riia linnavolinikke praeguseks läti keelt ja omavalitsustasemel on riigis valitsevat keelepoliitikat siiski võimatu muuta. Riias elavate lätlaste osakaal on tõusnud 33%-lt (1991) 42,3%-ni (2008), samas kui etniliste venelaste osakaal on esimest korda väiksem lätlaste omast, 41,7% (2008). See, et lätlaste arv kasvab nii aeglaselt, pole mitte ainult Nõukogude okupatsiooni pärand, vaid linnastumise kriitilise piiri saavutamise Lätis (maarahvas pole samuti tavaks saada rohkem kui kaks last) ja Läti deindustrialiseerimine. Eriti muret tekitab on viimane areng, sest

tänu perepoliitika puudumisele on Läti demograafiline situatsioon jätkuvalt negatiivne. See tähendab, et juhul kui Läti naised vabatahtlikult ei soovi võtta Läti rahva inkubaatori rolli (mis on vähetõenäoline ja milleks on vaja riigipoolseid soodustusi), siis ilma immigratsioonipoliitikata ei suuda Läti luua jätkusuutliku majandusmudelit. Kuigi rahvuslikult meelestatud poliitilised jõud on küllaltki populistlikult avaldanud nõrdimust Euroopa ühtse migratsioonipoliitika loomise üle, tuleb Lätile sellele vaatamata oma valikud teha. Selle asemel, et häirekellasid lüüa selle üle, et immigrandid Kesk-Aasiast ja Venemaalt jätkavad Läti näilist okupatsiooni, on Lätile võimalus valida immigrandid Aafrika ja Aasia kriisikoldeist ning Ladina-Ameerikast, et luua neist Läti kodanikke.

Veiko Spolitīs on Riias elav ja töötav Riia Stradinši Ülikooli Euroopa uurin-gute teaduskonna rahvusvaheliste suhete osakonna juhataja ning Helsingi Ülikooli riigiteaduste doktorant. Veiko Spolitīs õppis Tartu Ülikoolis perioodil 1991–1996 ning kaitses siin oma diplomitöö teemal „Eesti ja Läti tee avatud ühiskonda”. Veiko Spolitise ema on eestlane, kuid tema ladus eesti keele oskus pärineb just Tartu üliõpilasperioodist. Muu hulgas on Veiko Spolitīs raamatu „Eestlased Lätis” kaasautor ning tema artikleid Lätis on sagedasti avaldatud siinsetes meediaväljaannetes. Baltimaade, aga ennekõike Läti sündmustega võib igapäev jooksvalt tutvuda Veiko Spolitise ajaveebi kaudu aadressil <http://spolitīs.blogspot.com>. ■

Opositsioon Venemaal: pilk provintsist

Fjodor Krašeninnikov
ajakirjanik, Venemaa

Välisvaatlejatel on üpris erapoolik ettekujutus olukorrast Venemaal ja eriti Vene opositsioonist. Kõrvalt vaadates on keeruline aru saada, mismoodi toimib elu teises riigis. Eriti raske on see olukorras, kus riik manipuleerib osavalt nii ametlike kui ka mitteametlike kanalid pidi levitatava informatsiooniga.

Venemaa puhul on eriline tähendus tohutu suurel territooriumil ja elanikkonna eri kihtidel, kes ei mõtle kaugeltki ühtemoodi. Seetõttu on välisvaatlejad sunnitud tuginema ühelt poolt üliametlikele teadetele, millesse tuleb suhtuda kriitiliselt, ja teiselt poolt opositsioonilikele tulevale infole ning tegema teatud korrektiive, arvestades territooriumi suurust ja arvamuste paljusust.

Opositsioonist rääkides on oluline veel see aspekt, et opositsioonile on kasulik oma mõju ületähtsustada, esitades regulaarselt kõikvõimalikel miitingutel esinevat Moskva aktiivi just nagu jäämäe tippu ja soovides jätta muljet, et jäämäe nähtamatu osa ulatub riigi sügavustesse.

Sisevaatlejana, kes pealegi ei ela mitte Moskvas, vaid elanike arvult Venemaa neljandas linnas, Jekaterinburgis, tahaksin jagada lugejatega mõningaid seisukohti ja tähelepanekuid.

Kas Venemaal eksisteerib Putini-vastane opositsioon?

Opositsioon Putinile ja tema meeskonnale on Venemaal olemas ja kui kõnelda moraalsest, ideoloogilisest ja emotsionaalsest vastuseisust kehtivale režiimile, siis tuleb tunnustada, et riigis on hulganisti inimesi, kes on võimu suhtes kriitiliselt või äärmiselt negatiivselt meelestatud. Sisuliselt näitavad isegi kõige võltsitud valimised, et toetus kehtivale võimule ei ole absoluutne.

Ometi on siin kaks probleemi: esiteks kritiseeritakse Putinit üksteist välistavate positsioonidelt – liberaalid näevad temas fašisti, fašistid – liberaali, mõni peab teda kommunistiks, kommunistid ise aga peavad teda ülemaailmse kapitalismi

agendiks jne. Niisuguse lähenemise puhul on muidugi opositsiooni ühinemisest raske rääkida – opositsionäärid ise on üksteisele liialt vastuvõetamatud. Teiseks ei tähenda kriitiline suhtumine režiimisse sugugi valmisolekut toetada tingimusteta neid, kes esitlevad end tänase opositsiooni liidritena. Pean märkima, et paljud neist on väljaspool Moskvat täiesti tundmatud või puudub neil mingisugunegi tõsisem autoriteet (nende hulgas on ka Garri Kasparov, hoolimata kogu lugupidamisest tema vastu, üpris vastuoluline kuju ja kaugeltki mitte nii populaarne, nagu on kombeks arvata).

Seega eksisteerib Venemaal justkui opositsiooni poolfabrikaat eraldi ja hajusalt tegutsevatest inimestest ja gruppidest, kes pole üleriigiliselt kuidagi struktureeritud. Peamine probleem on siiski muus.

Kas organiseerunud opositsioon on Venemaal üldse võimalik?

See on kõige keerulisem küsimus ja siin tuleb endale selgesti aru anda, et kui riik ei soovi organiseeritud opositsiooni teket ning teeb selle nimel teatud pingutusi, muutub opositsiooni organiseerumine võimatuks. Selgitan pisut olukorda. Venemaa probleem ei ole täna mitte selles, et valitsust või valitsevat parteid ei ole võimalik kritiseerida – see kõik on täiesti võimalik ning seda tõestab ilmekalt asjaolu, et ma kirjutan seda artiklit kodus ja mitte kroonuasutuses. Probleemid algavad sealt, kus sõnad võivad viia tegudeni.

Seni, kuni tegemist on vestlustega, artiklitega, diskussioonidega intellektuaalide (või vabrikus, kontoris, sealaudas jne töötavate kolleegide) kitsas ringis, ei saa võimud inimesi segada ega kuigi tugevasti mõjutada: selleks puuduvad nii ressursid kui ka praktilised võimalused. Venemaa majandus on siiski kapitalistlik ja eraisikuna (ettevõtjana või palgatöötajana) on inimene riigi suhtes autonoomne. Ent poliitilist aktiivsust hoiab riik kindlalt kontrolli all. Ja kui mõni suurettevõtja, kelle rahalised võimalused lubavad näha temas opositsiooni potentsiaalset sponsorit, üritab poliitikasse sekkuda, tehakse talle üsna ühemõtteline vihje Hodorkovski saatusele. Ilma rahata on aga Venemaal võimatu poliitikat teha

– mitte nii nagu Eestis, kus valitsusega rahulolematud võivad autodega Tallinna kokku sõita ja seal oma rahulolematust väljendada. Venemaal on isegi mis tahes asutamiskonverentsile võimatu koondada eri regioonide inimesi või on see seotud uskumatute jõupingutuste ja rahaliste kulutustega.

Tasub meele pidada ka võimu kehtestatud infomonopoli. Isegi kui korraldada mingi üritus Moskvas (provintsilinnadest ei saa juttugi olla), ei või opositsioon loota sellele, et info jõuaks inimesteni. Hoolimata interneti hoogsast arengust jäävad peamisteks infoallikateks üleriigilised telekanalid. Seepärast ei tasu rahvast liigselt süüdistada režiimi toetamises – objektiivse informatsiooni puudumise ja tõhusalt töötava propagandamasina korral ei võigi vähese analüüsivõimega tavaline inimene kõigest õigesti aru saada. Igatahes senikaua, kuni ta ei seisa silmitsi millegi niisugusega, mis on ametlikult esitatavaga otseses vastuolus.

Nüüd peamisest: Venemaal kehtiva poliitilise süsteemi tingimustes on valitsusel väga mitmekesised võimalused üleriigilise opositsioonilise organisatsiooni loomist tõkestada. Kusjuures seda saab teha mitut moodi: mitte lubada organisatsiooni loomist (kehtiva parteide seaduse kohaselt on see niigi praktiliselt võimatu), mitte lubada juba olemasolevat organisatsiooni valimistele mis tahes formaalsel ettekäandel, initsieerida organisat-

Scampix

Vene opositsiooni esindajad Oleg Orlov (Memorial) ja Ludmilla Aleksejeva (Moskva Helsingi grupi esinaine) pressikonverentsil Moskvas äsja Ingušias mõrvatud inimõiguslase Natalja Estemirova portreega. 16. juuli 2009.

siooni lõhenemine või saada see laiali samasugusel formaalsel ettekäandel.

Kas opositsiooni võimuletulek on võimalik?

Tänapäeva poliitiline süsteem on niivõrd keeruline, et seda saab murda üksnes seestpoolt. Sisuliselt viib kõigi 1980. aastate lõpust kuni viimase ajani toimunud revolutsioonide kogemuste tundmaõppimine ühemõtteliselt arusaamisele, et režiimi vahetuseni võib viia üksnes löhe valitseva eliidi enda keskel ning „raskolnikute” (ehk siis „lahkusuliste”) valmidus ühistegevuseks opositsiooniga kõige laiemas mõttes.

Perestroika-kogemus õpetab, et niipea, kui valitsevas eliidis endas algab käärimine ja võimu raudne haare nõrgeneb, muutub võimsa opositsiooni esilekerkimine üksnes ajaküsimuseks. Kohaliku omavalitsuse ja regionaalse poliitilise

eliidi tasandil tekib keskvoimule aina rohkem pretensioone, kujuures ärieringkonnad, eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, osutuvad uue poliitilise reaalsuse peamisteks doonoriteks. Ent ükski arukas inimene ei hakka finantseerima opositsiooni seni, kuni võimu repressiivmehhanismid laitmatult funktsioneerivad.

Praeguse režiimi kokkuvarisemine on vältimatu – valitsev grupeering on ennast ilmselgelt ja kahtlematult ammendanud, küsimus on vaid selle edasise allakäigu tähtaegades. Arvestades majanduses tehtud möödalaskmisi, võib allakäik alata igal ajal ning kulgeda siis juba hoogsalt.

Peamine oht Venemaa ja Euroopa jaoks on 1917. aasta situatsiooni kordumine, kui pärast tsaarirežiimi kokkuvarisemist ei suutnud liberaalid võimu enda käes hoida ja võimule pääsesid radikaalid. See on aga juba omaette lai teema.

Fjodor Krašeninnikov on Vene ajakirjanik ja suhtekorraldaja. Ta elab Jekaterinburgis (endine Sverdlovsk). Fjodor kuulub Putini režiimi vastasesse opositsiooni. Oma tegevuse eest on teda kaks korda jõhkralt läbi pekstud. Nagu sellistel puhkudel tavaks, pole ründajaid leitud. Ta on ka kuulsa antiutoopa „Posle Rossii” autor. Raamat http://www.zvezda.ru/cult/2008/03/09/posle_rossii.htm eksisteerib ainult internetis, sest keegi Venemaal ei julge seda trükis avaldada.

Fjodor Krašeninnikovi koduleht <http://www.fjodor.su> ■

25 aastat hiljem

ehk Orwelli utopia tänapäeva Venemaal

Juhan Sillaste

George Orwell valis oma hoiatusteose nominaalseks toimumisajaks tollal kaugena tundunud aasta 1984. Huvitaval kombel töid nominaalile järgnenud aastad kaasa *perestroika* ja *glasnost*'i ning sotsialismileeri ja Nõukogude Liidu kadumise ajaloo näitelavalt. Näis juba, et Orwelli teos kuulub pärast neid sündmusi koos „Gulliveri reiseid” ja muu taolisega poliitilise vihjekirjanduse mõõdanikku.

Aga, ei! Veerand sajandit hiljem selgub hoopiski, et Orwelli „1984” on muutunud meie naabri käitumise analüüsimisel ülimalt aktuaalseks ja see võiks olla lausa õpiku kaaluga tähtteos.

Tõeministeeriumi pole küll sama nime all loodud, kuid president Medvedev lõi kõrgetest ametnikest koosneva riikliku struktuuri nimega „Venemaa huve kaalustavate ajaloovõltsimiste vastane komisjon”, mida juhib valitsusjuhi esimene asetäitja. Raske on siinkohal jätta küsimata – kas muud võltsingud on lubatud? Muuseum, Kremli ladviku hingeelu peensusteni tundva endise presidendi nõuniku Andrei Illarionovi sõnul arutatakse tipus eraldi väelliigi – informatsioonivägede (*informatsionnõje voiska*) asutamist.

Objektiivsetena serveeritavad riiklikud huvid on alati oma olemuselt subjektiivsed. Neid formuleerib riigi poliitiline eliit kas teadlikult või alateadlikult, lähtuvalt oma eelsoodumustest.

Vene eliidiuuriija Olga Krištanovskaja andmetel koosneb Vene eliidi esimene tuhat 80% ulatuses mitmesuguste eriteenistuste ja jõustruktuuride taustaga inimestest. Nagu ilmekalt märkis üks Vene eriteenistuste juhte Viktor Tšerkesov (kes muuseum korraldas Leningradis NLis viimaseks jäänud dissidentide kohtuasja), ripub kogu Venemaa tšekistide konksu otsas. Ärgem arvake, et õeldu sündis joomase peaga lobisedes. Ei, seda väitis ta ajalehe veergudel, kirjutades ametkonna teenetest kodumaa ees, hoomamata, kui võikalt see kõlab väljaspool võitluskaaslaste kitsast ringi.

Stalini ülistamine teles ja trükitud massimeedias ning Moskva metroos ennistatud kirjatahvlites pole veel kõige hullem. Kaugelt ohtlikumaks ja seaduspärasemaks tuleks pidada stalinismi kui sise- ja välispoliitilise praktika renessanssi.

Esiteks, pinnas selleks on päris rammus. Et omal ajal kümneid miljoneid tappa, küüditada ja Gulagis hoida, läks vaja miljoneid ja miljoneid pealekaebajaid, arreteerijaid, süüdimõistjaid, mahalaskjaid, vangivalvureid, Moskva võimu kehtestavaid ja tagavaid ametnikke „vabastatud” rahvaste jaoks ja muid sarnaseid funktsionääre. Nende järglaskond on ohvrite omast mõistetavalt kordades arvukam. Ja muidugi tahavad need inimesed kui mitte oma eellaste üle lausa uhkust tunda, siis vähemalt nende kordasaadetu üle mitte häbi tunda. Seega sotsiaalne tellimus Stalini järele on olemas.

„Teades, mida Stalin tegi, tähendab tema vastu lugupidamise taastamine austuse taastamist pealekaebamiste, piinamiste, hukkamiste vastu. Austuse taastamine Stalini vastu tähendab meie lipu juurde kõlbelse koletise püstitamist”. Hinnang kuulub vene filosoofia ja kulturoloogia patriarhile, elus klassikule Grigori Pomerantsile. Publitsist Andrei Zubov: „Enamik tapjaid ja vägivaldsetejaid, ülekuulajaid-uurijaid, koputajaid ja pealekaebajaid olid lihtsad vene inimesed, kas see polnud osa meie vene rahvast?” See pärast lähevad suurele osale venemaalastest vägagi korda hinnangud stalinlikule praktikale ning Teise maailmasõja ja sotsialismileeriga seonduvale.

Teiseks, poliitilise eliidi tuumikusse kuuluvate endiste eriteenistuslaste kutseoskuste miinimumi hulka kuuluvad desinformatsioon, pette- ja katteoperatsioonid, manipuleerimine nii üksikindiviididega kui ka hulkadega jne. Selge, et parema meelega teeb inimene seda, mida talle õpetati ja mida ta oskab.

Pole ilmselt juhuslik, et massikommunikatsioonile „õige” tooni ja viisi etteandmise on enda kätte võtnud tipptegijad

Scampix

Vene võimuladvikust. Ülejäänud vaid järgivad etteantut. Tõsi, välismaale ettenäitamiseks on jäetud üks ajaleht – *Nova-Gazeta*, üks ajakiri – *The New Times*, üks raadiojaam – *Ehho Moskvõ*, ning talutakse telekanalit RTVd, mida saavad vaadata küll ainult satelliiditaldriku omanikud. Muu massikommunikatsioon, filmindus ja teater on Kremli poolt häälestatud „nii nagu vaja”. Ainult interneti isepäisusest pole veel jagu saadud. Kuid sedagi üritatakse järjest tungivamalt.

Vene üldsuses kultiveeritava maailmapildi olemus tuli päris ehedalt esile Teise maailmasõja alguse mälestamisüritustega seonduva Putini Poola visiidi eel ja ajal.

Visiidile eelnes ja lisandus jõuline Poola ja üldse läänevastane propagandakampaania, mida Leonid Radzihhovski nimetab Teise maailmasõja järellahinguteks. 99 protsendile venemaalastest tehti veel kord selgeks „kui õiged meie 1939. aastal olime (nagu ka ükskõik millisel muul aastal)”. Visiidi tulemus seisnes aga selles, kui osavalt Putin lääne lontruste koha kätte näitas.

Hea tahtmise korral võib ju korraks heldida sellest, et Putin nimetas MRPD amoraalseks. Aga veidi hiljem vihjas ta sellele, et kõik olid amoraalsed ning et kujunenud taustal polnud NL-l paslik

10 февраля 36 г.

№ 247986

1. т. Ягода
2. т. Агранову
3. т. Прокофьеву
4. нач. операт. отд.
10. к делу...

Нач. ИНО

Нач. 4 сектора

[Handwritten signature]

* Р СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО *
Служба внешней разведки РФ 10

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

О постановке Вторым отделом Польского Главштаба работы против СССР при помощи национальных элементов Белой эмиграции.

1. Вся вышеуказанная работа сосредоточена в так называемом "реферате по делам национальных меньшинств" II отд. Главштаба. Во главе этого реферата стоит бессменный уже в течение 10 лет офицер II отдела ка-

Scapix

Dokument Vene välisluure arhiivist Poola eriteenistuse koostööst valge-emigrantidega NSVLi-vastases tegevuses 1936. aastal. Avaldatud kogumikus „Poola poliitika saladused aastatel 1935–1945”.

teistmoodi käituda. Pealegi olevat „Riigiduum, meie parlament” pakti hukka mõistnud ning teised riigid peaksid Venemaa eeskuju järgima, mõistmaks poliitilisel tasandil hukka Hitleriga sõlmitud lepingud. Mis sellest, et ei Vene Riigiduum ega Föderatsiooninõukogu pole ühegi reaga MRP salaprotokolle puudutanud, hinnangust rääkimata ning teiste riikide mittekallaletungi lepingud tollase Saksamaaga ei sisalda avalikke ega salajasi leppeid võõraste maade jagamiseks. See pole, nagu paistab, üldse oluline. Tähtis on ainult see, kuidas Putin verbaalekvilibristika rikkalikku arsenal kasutades ennast „välja keerutas” ning et tal jääb õigust küllaga üle.

Sama „sõnaosavaks” osutub Putin ka teise poolakatele valusa teema käsitlemisel. Gazeta Wyborcza artiklis formuleerib ta probleemi nii: „Ühise leina ja vastastikuse andestamise sümboliteks peavad saama Katõni ja Mednoje memoriaalid, nagu ka 1920. aasta sõjas Poolas vang võetud Vene sõdurite traagiline saatus”. Vangi langenud vallutajate surm tollal möllanud epideemiade tõttu osutub mär-

kimisvääresemaks kui vallutajate kätte langenud Poola kodanike plaanipärane mõrvamine. Vaikimisi eeldatakse, et küll Poola lugejad tekstis puuduva juurde mõtlevad, on ju märksõna „Katõn” mõõdamines mainimist leidnud. Eellooga „üldjoontes tuttava” mittepoolakast lugeja kujutlusvõime suunatakse hoopis millelegi hirrsale, mis Vene sõduritega poolakate süü läbi juhtus. Mis puhul ja kelle poolt on rajatud memoriaalid, jääb arusaamatuks. Selge vaid see, et Venemaal on, mille eest Poolale suuremeelselt andestada.

Venemaa ei kahetse, kuid andestab. Telekraanil aga ei võtnud Putin seda teemat üldse suhu. Üpris kõnekas oli televaatajale seegi, et ainsana väliskülastest ei kasutanud Putin Poola juhtide kõnede ajal kõrvaklappe tõlke jälgimiseks. Mitte seepärast, et ta Poola keelt valdab, vaid ikka selleks, et näidata, kui palju talle Poola juhtide arvamus üldse korda läheb.

Kohati meenutab Venemaa poolt viimase aja ümmarguste tähtpäevade puhul esitatav argumentatsioon varguste ja endast väiksemate peksmisega vahele võetud

pätipoisi käitumist, kes õigustab oma teguviisi sellega, et ka naabripoiss käis paar aastat tagasi kuuldavasti õunarakus...

Niisuguse hädaga otsitud argumenti näiteks võib pidada Vene massiteabes aegajalt (näiteks Pervõi Kanalis 1. septembril) esitatavat tahtmist, et Läti kahetseks punaküttide poolt Venemaal kordasaa-detut. Putini Poola visiiti silmas pidades loeti see võrdväärseks Katõni veretööga. Kuid kelle teenistuses need lätlased olid? Kas Läti valitsuse või Moskva võimude tahte elluvijjad? Niisuguse loogika kohaselt peab Soome paluma andestust Kuusineni (pikka aega üks NLKP juhte) ning Iisrael seda lausa anuma Kaganovitši Ukrainas ja mujal tehtu eest.

Ei maksa arvata, et asi taandub lihtviisiliselt ainult Vene tipp-poliitikute inimlikule suutmatusele tunnistada oma vigu või isegi vabandada tehtu eest. Leonid Radzihhovski tõdeb, et asi pole üldse ajaloos, vaid Vene tänases propagandas ja ideoloogias, mis on „imperialistlik, pehmelstalinistlik” ja kus „riiklik ülbitsemine asendab inimõigusi”.

Sisemaiselt on võimu esimene eesmärk sisendada oma inimestele, et võimud ei eksi kunagi, praegused eriti. Nii nagu Vene valimiskomisjoni juht Vladimir Tšurovi malli ette andvalt kinnitas ajalehele Kommersant antud intervjuus: „Tšurovi esimene seadus ütleb – „Putinil on alati õigus”.”

Ja teine eesmärk on häälestada rahvas välisilma suhtes vaenulikult. Selleks et anda vastulööki välisvaenlase sepitsustele, on vaja, et kõik koonduksid võimu ümber. Vastasel korral võib inimeste pahameel elu ebakohtade üle pöörduda võimul olijate ja nende rikkuritest soosikute vastu.

Lisaväärtusena rakendub Vene infoväljas edastatav hoiak endistesse liiduvabariikidesse elama jäänud (jäetud) nõukogulastele, kellele asukohariigi halvad suhted Venemaaga meelt mööda pole. Pealegi on nendele hõlbus sisendada, et nende eristaatuse ja seniste privileegide kadumine ning olme hädad on tingitud russofoobiast, mistõttu nende eest ei hoolitseta nii, nagu Venemaa seda tahaks. See on just nagu käoema järelevalve tema poegade ringikäimise üle. See omakorda loob eeldused asukohamaa infoväljast lahutatud või nõrgalt mõjustatud inimeste manipuleerimiseks Kremli hetkehuvide kohaselt.

Peterburi Ülikooli Euroopa uuringute kateedri dotsent Dmitri Lanko on analüüsinud NLi järgsel Venemaal rahvusliku idee otsingute käigus loodud müüte. Üks sellistest on müüt lahutatud vene rahvast, kelle postsovetlikus ruumis elavatel esindajatel on õigus elukohta vahetamata emamaaga liituda. Ehkki Lanko hinnangul venekeelse elanikkonna õiguste alane kampaania Balti riikides põrus läbi, asendus see nn kaasmaalaste kaitse müüdiga, mida Lanko arvates on vaja mitte niivõrd Eestis elavatel venelastel kui Venemaa võimudel endil.

Ehkki lääne üldsus teab üldiselt, mida kujutas endast Stalin ja stalinism, kuidas algas viimane maailmasõda ja kuidas käis sotsialismi ja kommunismi eksport, puudub sealsetel inimestel isiklik valus kogemus. Sealsed kommunistlikud parteid käitsid ju suhteliselt ontlikult. Mingi hulk inimesi on siiski ühtedel või teistel kaalutlustel üpris vastuvõtlikud Venemaa

„Ajaloolane”, Vene välisluureteenistuse kindralmajor Lev Sotkov pressikonverentsil Moskvast 1. septembril 2009 koos oma koostatud koguteosega „Poola poliitika saladused aastatel 1935–1945”. Kogumiku avaldamine ajastati Teise maailmasõja puhkemise 70. aastapäevale.

argumentidele või ei vaevu nende kummutamiseks energiat kulutama.

Ka Jaan Kaplinski arvab: „Tuleks jätta nägelemine Venemaaga, olgu ajaloo või piirilepingi asjus”¹. Kas peaksime oma ajalooõpikud viima vastavusse Vene normatiivse ajalookäsitlusega, mis peavad Stalinit efektiivseks *manager*’iks ning Eestit NLiiga vabatahtlikult liitunuks?

Vaevalt sellestki tolku oleks. Kreml lähtub ikkagi oma parajasti pähe tulevatest vajadustest, mida Orwelli „uuskeelt” asendavas nüüdisaegses poliitkeeles – *politjaz*’is – nimetatakse Venemaa huvideks.

¹ Eesti Päevaleht, 09.09.2009

Kuidas mõista Ukrainat?

Vastab suursaadik Tiit Matsulevitš

**Küsisid Anneli Kivisiv,
Berit Teeäär**

Ukraina pole oranži revolutsiooni järel kuidagi suutnud saavutada sisepoliitilist stabiilsust. Kas praeguseks võime rääkida nn oranžide jõudude täielikust halvatuses või on neil veel lootust?

Kõigepealt tuleb rääkida mõistega oranž revolutsioon seotud eksiarvamusest. Revolutsioon on ju midagi, mis lammutab eelmist. Oranži revolutsiooni puhul on tegemist eufemismiga, millega poliitikutud püüavad anda asjale ülevamat aurat. Oranži revolutsiooni sisu oli tegelikult ühe nomenklatuuri vahetumine teise vastu. Võimule tulijad olid samuti olnud kas juba nõukogude ajal või Kravtšuki või Kutšma ajal nomenklatuuri hulka kuulunud isikud. Oranžid jõud ühinesid mitte ideoloogia või ilmavaate nimel, vaid selleks, et kukutada Kutšma. Oranžide jõudude tegevus oli väga professionaalne. Taustajõud olid tugevad, rakedati moodsaid vahendeid: võrgustikud, kaasaegsed ja atraktiivsed massiürituste atribuudid koos hea tehnikaga, korralik telklinnak, kus elati kuude kaupa. See ei olnud spontaanne meeleavaldus, kuigi põhines ühiskonnas valdaval meeleolul. Samas Kutšma või Janukovitši vastupropaganda oli noore põlvkonna silmis vanamoodne.

Oranžide jõudude omavaheline tülitsemine algas kohe, kui võimuvahetus oli toimunud. Tekkis lausa neli võimukeskust, kes ei suutnud omavahel koostööd teha. Peame mõistma, et Ukrainal on uusaegset omariikluse ajalugu vaevalt 20 aastat. Ukrainas puudub seetõttu õiguskultuur, õigusteadvus. Lisaks tuli 1991. aastal iseseisvumine Ukrainale ootamatu kingitusena, sellele ei eelnenu midagi sellist, nagu meil laulev revolutsioon (mis ju ka ei olnud revolutsioon, pigem restauratsioon). 1991–1992, kui Ukraina oli juba iseseisev riik, esines veel kurioosseid juhtumeid, kus ministrid küsisid juhtnõore Moskva vastavatest ministeriumidest. Kogu omariiklusprotsess on toimunud üle kivide ja kändude.

Riiklikku identiteeti ei ole siamaani tekinud. Tänu oranžile revolutsioonile tekkis küll kodanikuühiskond, millest üksi jääb väheks.

Sisepoliitilist stabiilsust ei maksa Ukrainas nii väga oodatagi. See pole Saksamaa või kaheparteisüsteemiga Suurbritannia või USA, kus valimised toetavad süsteemi „õigsust“ ja poliitilised jõujooned on ammu paika loksunud. Ukraina on sellisest olukorrast väga kaugel, valimised võivad kõike väga tugevalt muuta. Ebastabiilsuse kriitikas ei tohi ometi unustada, et Ukrainas, kus demokraatikogemus on õhuke, demokraatia ikkagi toimib. Nurisejad, võrrrelge Venemaaga! Sõnavabadus on Ukrainas täiesti olemas. Valud-vaevad on loomulik nähtus.

Loomulikult ei lepi Venemaa kunagi mõttega, et Ukraina on iseseisev riik. Kus algab Ukraina küsimus, seal lõpeb vähenegi Vene demokraatia. Ukrainat kutsuti kunagi ju Malorossijaks. Hetkekski ei tohi unustada, et Venemaa jaoks ei ole Ukraina välismaa. Ukraina küsimus on Venemaale siseriiklik, mitte välispoliitiline küsimus. Ilma Ukrainata ei ole Venemaa impeerium.

Väljastpoolt vaadates jääb kahjuks mulje, et suuresti aitas oranžide jõudude killustumisele kaasa Euroopa Liidu uue naabruspoliitika hambutus, täpsemalt tõrjuv suhtumine Ukraina selgelt väljendatud soovi eurointegratsiooni teel sihikindlalt sammuma hakata. On see mulje petlik?

ELi naabruspoliitika viga ei ole niivõrd vähene rahastatus, mis just selgus käesoleva aasta kevadel, kuivõrd suhtumine. Ukraina ei pea ennast naabriks, vaid Euroopas olevaks riigiks. Vale on juba sõnavalik. Kasuks ei tule ka ELi enda ebakindlus, lisaks pole naabruspoliitika liikmesuse mõttes siduv. Tagatipuks lohkalt väljenduvad juhtivpoliitikud, näiteks endine Euroopa Komisjoni president Romano Prodi, kes kuulutas, et Ukraina ei saa mitte kunagi ELi liikmeks.

Seetõttu on Ukraina olukord selgusetu – üks pole kinni ega lahti. Ukrainlastel on poliitiline ebakindlus riigi rahvusvahelise asendi suhtes, nad pelgavad jääda Euroopa teise sordi riigiks. See on väga tõsine küsimus. Kui ELil on olemas ühine Kongo-poliitika, ühine Birma-poliitika, ühine Somaalia-poliitika, siis 17 aastat pärast ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika väljakuulutamist ei ole olemas ühist Ukraina-poliitikat. Kuni ei ole ühist Ukraina- või energiapoliitikat, ei saa ka olema ühist Vene-poliitikat. Ja nii pole meil põhjust veel tänagi rääkida ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast.

ELi naabruspoliitika ei saanud oranžide jõude killustada, sest tol hetkel ei olnud naabruspoliitikat sel kujul olemas. Ukraina võttis eesmärgi saada Euro-Atlandi liidu liikmeks 2003. aastal, kui presidendiks oli Leonid Kutšma.

Miks ollakse Ukraina suhtes tõrjuvad? Selle kohta kirjutas endine Ukraina eriteenistuse juht: sest Ukraina oma potentsiaaliga võiks muuta jõudude tasakaalu kogu Euroopas. Ukraina on suur, tal on tohutud majanduslikud, sh põllumajanduslikud ressursid (konkurentsituul parimad põllumaad, soodne kliima) ning korralik teaduslik-tehniline tagapõhi. Analüüs näitab, et Ukraina võib saada võrdväärseks jõuks Saksamaa, Prantsusmaa ja Inglismaaga.

Scapix

Sevastopoli elanikud sadamas tervitamas Vene raketikandjat Miraaž, mis jõuab kodusadamasse Gruusia rannikul toimunud patrullretkelt. Pildil oleva mehe T-särgil kiri: „Me oleme venelased! Jumal on meiega.”

Lääs ei ole endale veel selgeks teinud, mida Ukraina liitumine võib endaga kaasa tuua, milline oleks tema kaal. Seni ollakse pigem tõrjuvad kui soosivad ühinemisprotsessi alustamise suhtes. Ka vaadatakse Ukrainat pigem kui suurt turgu, mitte kui suurt partnerit või tulevast liitlast.

Ukraina ja NATO: kas rong on lootusetult läinud ja Ukraina sellest maha jäänud? Kui sügav on lõhe selles küsimuses Ukraina ühiskonnas? Kas enamus on toetajad või vastased?

Rong ei ole läinud, aga esimesed vagunid küll. Eelmisel aastal NATO tippkohtumisel Bukarestis liikmesuse tegevuskavast (MAP) ilmajätmine, taustaks Putini parastav ilkumine, oli Ukrainale väga valus. Kuid see oli ka ukrainlaste endi tegemata kodutöö, nõrk diplomaatia. NATO uksele ei minda prõmmima, vaid tuleb teha eeltöö, et ukse lahti olekus veenduda. Kas oli see nõunike või diplomaatide süü, kuid Juštšenkol (ka Saakašvilil) olid tegemata eelnevad analüüsid, raportid, poliitiline lobby, välja töötamata oli Euroopa mõõ-

de, sest USA toetusest jäi väheks. NATO võtab ju otsuse vastu konsensuse alusel. Tõsi, Gruusia diplomaadid korraldasid vähemalt otsekõne Angela Merkeliga, Ukraina diplomaadid ei teinud sedagi. Kui läbikukkumine aprillis 2008 Bukarestis selgeks sai, siis vihane Juštšenko vallandas päevapealt oma saadiku Berliinis (ja ka Moskvast). Ilmselt oli välis teenistus olnud loid ja küündimatu.

NATOga liitumine sõltub strateegilistest kokkulepetest. Kuid liitumise soov peab olema silme ees. Oluline on mitte lasta kuhtuda arusaamal, mille järgi NATO on väga hea stabiilsuse tagaja mitte sõjalise, vaid ka integreeriva meetmena.

Samas, Ukrainas on poliitikute seas välja kujunenud huvitav suhtumine, et kui te meid NATOsse tahate, siis eks võtke! Arvatakse, et ükskord võetakse niikuinii. Eriti tugevaks muutus selline seisukoht peale Bukaresti sündmusi. Ilmselt on tunda pettumust ja solvumist.

Rahva suhtumine NATOsse sõltub küsimuse esitamisest. Kui küsimuses on

välja toodud sõna NATO, siis on vastuseis suhteliselt suur. Kui aga küsitakse: kas olete nõus, et Ukraina on Põhja-Atlandi Alliansi liige, siis on suur hoopis poolehoid. Loomulikult on siin tegu ka haritusega. Poliitilistes ringkondades (Juštšenko, Tõmošenko, Janukovitš) on kodurahu huvides saavutatud kokkulepe, et NATOga liitumise küsimus pannakse millalgi rahvahääletusele. See kokkulepe ei ole väga siduv.

Sügavat lõhet ühiskonnas NATO küsimuses proovib demonstreerida Vene meedia. Praegu on Vene propaganda muutunud väga intensiivseks. Käib massiivne võitlus Ukraina pärast. Vene televisioonis ei möödu ühtegi päeva, ilma et väljendataks vastuseisu Ukraina oma riiklusele. Need on kuni paaritunnised professionaalsed, suurepärase tehnilise teostusega saated, mis haaravad inimese kaasa. Venelastel on ressursi.

Teine oluline teema on Krimm. Maailma ja Vene publikut tuleb veenda, et Krimm on põline Vene ala. Valmistatakse ette võimalikku invasiooni. Kindlasti kasuta-

takse nn viiendat kolonni. Krimmis on ju ka Venemaa mereväebaas, Vene sõjaväelaste provokatsioonid on igapäevane asi. Kõne alla võivad tulla veel jõhkramad aktsioonid, mille stsenaariumid on aegsasti välja töötatud.

Kui tõenäoline on, et Musta mere laevastiku küsimus võib lähiaastatel taas tõusta otsustava tähtsusega tüliküsimuseks Ukraina ja Venemaa vahel? Kas sellega kaasneb paratamatult ka Krimmi separatismiliikumise ägenemine?

Ukraina ja Venemaa vahel on sõjalaevastiku teema praegu tüliküsimus. Eelmine Ukraina välisminister Ogrõsko ütles selgelt välja, et mingit lepingu pikendamist ei tule. Venelased kindlasti rihivad presidendivalimisi, sest võimule võib tulla selline seltskond, kes pigem tahaks Venemaaga kokkuleplasilikku poliitikat ajada. See küsimus võib uue hooga tulla esile pärast valimisi, pärast jaanuarikuud 2010.

Ilmselt venelased ei taha kuuldagi, et nad peaks 2017. aastaks oma väed Krimmist välja viima. Ettevalmistused väljaviimiseks peaksid juba praegu käima: kuhu paigutada sõjaväeosad Venemaal, kuidas anda üle Sevastopoli lahed jmt. Seetõttu loomulikult õhutatakse Krimmis separatistlikku liikumist. Juttu on olnud referendumist Ukrainast eraldumiseks, millele loogiliselt järgneb liitumine Venemaaga. Stsenaarium on tajutav.

Samas, hetkel on venelastel poliitiliselt pigem kasulik hoida rahutuid piirkondi, näiteks kas või Transnistria Moldova külje all, mida ei kiirustata Venemaaga liitma. Krimm oleks rahutu, määratlemata tulevikuga, juriidiliselt autonoomne, ent poliitiliselt ebaturvaline piirkond. Ebastabiilsus on suurepärane taimelava jaga-ja-valitse-poliitikale kogu regioonis.

Olid hiljaegu külaliseks Ukraina Batkivštšina erakonna 10. aastapäeva pidustustel. Millised suured eesmärgid sealt kõlama jäid?

Julia Tõmošenko partei Batkivštšina (tõlkes „Isamaa“) kongress, mis oli pühendatud partei 10. aastapäevale, toimus kaks kuud tagasi. Partei populaarsus on üsna kõrge, seda tänu Julia jõulisele tegutsemisele energiavaldkonnas. Tõmošenko

on vinge tegija Ukraina sisepoliitikas. Muide, väga hea orator. Tema pooltsetunnine, peast peetud, ilma pauside ja mõkutamiseta kõne oli huvitav ja loogiline, hoogne, jõuline, selgete väljaütlemistega. Euroopas selliseid kõnemehi või -naisi naljalt enam ei näe.

Tõmošenko käsitles kõiki viimased arengud, ta rääkis palju EList, Ukraina kuulumisest Euroopasse, kuid NATOst ei ühtegi sõna. Põhjuseks on eelolevad presidendivalimised. Ilmselt ei soovitud ärritada neid kümneid miljoneid (ennekõike Ida-Ukraina) valijaid, kes Vene meediaväljas olevatena on kindlalt NATO vastased, kes aga võiksid oma hääle siiski anda sarmikale (ja veenvalt populistlikule) Juliale.

Ukraina presidendivalimised toimuvad 2010. aasta jaanuaris. Augustis läbi viidud avaliku arvamuse uuring pakub moskvameelsele Janukovitšile 10-protsendilist edumaad Tõmošenko ees. Milline on võimalik valimistulemus?

Janukovitš naudib Ida-Ukraina tööstuslinnade proletariaadi ja oligarhide toetust. Janukovitši-vastane leer on lõhki. Pole ühtset rahvuslikult meelestatud, pigem Lääne poole suunduvat liidrit. Juštšenko populaarsus on väga madal. Tõmošenko positsioon pole paha. Samas Ukraina on küllaltki patriarhaalne ühiskond, kus valitseb veendumus, et naise koht on kodus, ja see võib osutada tema komistuskiviks. Üks võimalik variant on endine parlamendi spiiker Arseni Jatsenjuk, väga andekas, jõuline noor poliitik. Tema oleks alternatiiv Juliale. Kuid kas neli kuud enne valimisi jõuab teda „üles töötada“? Võib-olla tekib veel mõni uus kandidaat, kuid praegu ei ole sellist varianti näha.

Valimisvõitlus tuleb halastamatu. Kaalul on rohkem kui üks Ukraina.

Ukraina on jätkuvalt ärritanud Venemaad oma tõega ajaloost, sealhulgas Teise maailmasõja ajaloost. Missugust resonantsi on see tekitanud Läänes, eelkõige Euroopa Liidus?

Muidugi ärritab see kõik Venemaad, sest see murendab tema mõjuvaldu. Ajaloo tegelemine on oluline osa tänapäeva infosõjast, mida näitab ka Medvedevi nn õige ajaloo komisjoni loomine. Kõik on

poliitilise suhestatuse küsimus. Praegu on põhimärklaud Ukraina. Lääs ei ole soovinud siiani ametlikku ühtset seisukohta võtta. Pigem domineerib arvamus, et see on Vene ja Ukraina kahepoolne, „ühise ajaloo“ küsimus, eks jagage isekeskis.

Mida saab Eesti teha Ukraina heaks?

Eesti peab võtma Ukraina praegust olukorda lähtepunktina riigi edasimineku paremuse poole. Sisendagem endale, et Ukraina paremad päevad on veel ees. Praegune, mõnevõrra kaootiline olukord ei pea meile olema arutluste lõpp-, vaid lähtepunkt. Tuleb koos ukrainlastega vaadata, mida edasi teha. Neil ei ole vaja nn nõustajaid, kes räägivad oma riigi kogemustest ja kolme päeva pärast lahkuvad. Neil on vaja leida oma riigile sobivate lahenduste tee, kus kopeerimisest pole tolku.

Eesti saab ja peab ELi ja NATO liikmest ära kasutades tegema visa, diplomaatilist eeltööd Ukraina kasuks. Ukraina probleemid tuleb endale selgeks teha. Kui Ukrainast saab Vene vasall või sõltlane, siis sellele järgneb automaatselt impeeriumi agressiivsuse tõus muudes regioonides. Euroopa, sh meie, julgeoleku võti on Ukrainas.

Eesti peab olema aus eeskätt iseenda vastu, nimetama asju õigete nimedega ja loobuma konformismist. Kui me ebaõnnestume Ukrainas, toob see kaasa tagasilöögi Lääne tsivilisatsiooni võimele olla globaalprotsesse mõjutav tegija. ■

Mida õpetas meile tšehhide eesistumine?

Tšehhi Vabariigi eesistumisperioodi Euroopa Liidus on üsna üksmeelselt nimetatud ebaõnnestumiseks. Poolaastale, mis võinuks kujuneda tšehhide tähetunniks, jätsid oma halli pitseri tülid Tšehhi valitsuse, parlamendi ja presidendi vahel ehk sisepoliitiline ebastabiilsus, mis lõpuks viis valitsuse vahetumiseni, euroskeptilise presidendi soolod, keeldumine Lissaboni lepingu ratifitseerimisest, inetu vaidlus Prahat külastanud Euroopa Parlamendi delegatsiooniga ning kõigest sellest tingitud vähene haldussuutlikkus liidu esindamisel.

Kõigest sellest kooruva õpetuse iva pole aga oluline üksnes tšehhidele, vaid asja saab vaadelda ka laiemalt. Tšehhi ebaõnnestumist võib hinnata määrgina, mis paratamatult laieneb kõigile uutele liikmesriikidele.

Õigluse huvides ja tšehhide kaitseks tuleb siinkohal muidugi möönda, et praegust, laienuvat Euroopa Liitu ongi raskem juhtida, kui oli suhteliselt homogeenset, majanduslikult ühtlasemat ja poliitiliselt seotumat nn vana Euroopat.

Ida- ja Kesk-Euroopa riigid on toonud liitu kaasa uued välis- ja julgeolekupoliitilised mõtted – senisest keerulisemad suhted Venemaaga, kaksipidise suhtumise USAse ja tema sõdadesse, uue naabruskonna ja sellega seonduva, kui mainida vaid mõnda olulisemat teemat. Nende riikide tõttu on hargnenud regionaalset väljakutsed – Vahemere poliitika *versus* Läänemere strateegia, tihedam suhestumine Musta mere basseini probleemidega. Veelgi suuremad on nüüd erinevused riikide majandustasemetes, haldussuutlikkuses, korrupsiooniprobleemidest rääkimata.

Riigilt, kes kogu seda kirjut koostlust juhtima hakkab, eeldab see lisaks selgete prioriteetide seadmistele ka eri riikide ja piirkondade ees seisvate probleemide mõistmist ning empaatiavõimet lahkkelidesse sattunud liikmesriikide vahel tasakaalustatud lahenduste leidmiseks. Euroopa Liidu õigusaktide rohkust ar-

Rootsi Euroopa asjade minister Cecilia Malmström oma Tšehhi ametivenna Stefan Fülega Stockholmis Skanseni vabaõhmuuseumis Euroopa Liidu eesistumise ülevõtmise tseremoonial 1. juulil 2009.

vestades läheb mõistagi vaja suurt juriidilist pädevust ekspertiisideks ja rakendusotsuste elluviimiseks. Eesistumine paneb täies ulatuses proovile kogu nende administratiivse ja intellektuaalse suutlikkuse.

Kui eesistujariigis valitseb sisepoliitiline ebastabiilsus, kus üks võimuharu (nagu Tšehhi puhul president) saboteerib kogu Euroopa Liidu üritust ja opositsioon on samal ajal valitsuse läbikukkumise eesistujana muutnud üheks oma võimule tuleku instrumentiks, pole eduks mingit lootust.

Nii põhjalik läbikukkumine ei jäta märki külge mitte ainult ebaõnnestunud valitsusele, vaid kogu riigile ja ka teistele uusliikmete kategooriasse kuuluvatele riikidele. See aga süvendab vältimatult Euroopa Liidus niigi vinduvat usaldamatust ja eelarvamusi nn uue ja vana Euroopa vahel. See loob kahetsusväärset soodsa pinna ka igasuguseks lõhestusteguseks, tulgu need lõhestuskatsed siis seest- või väljastpoolt liitu.

Tšehhide ebaõnnestumine ise ongi kogemus, millest tuleb õppida järgmiste taoliste altsminekute vältimiseks. Sest järgmise uue liikmesriigi saamatuse võib endaga kaasa tuua juba tunduvalt palju-

häälsema nõudmise senist eesistumiskorda ümber vaadata. Näiteks võidakse nõuda uute liikmesriikide seadmist vanade kõrval istuvate assistentide staatusesse või mingite muude uute ja pehmelt öeldes mitte just demokraatlike, kuigi administratiivsest seisukohast võib-olla tõhusate skeemide rakendamist.

Siinkohal ei tasu meil olla liigselt idealistlikud Euroopa Liidus kehtivate protseduuride äraproovituse ja demokraatlikkuse suhtes. Protseduurid on küll demokraatlikud ja Euroopa Liit õlitatud masinavärgina sisse töötatud, kuid see ei tähenda ometi, et üksikutele riikidele poleks oma huvisid või et ka kõige demokraatlikumaid protseduure ei saaks pisut oma kasuks kallutada. Ja kui ühed (uued liikmesriigid) neile antud võimalusega toime ei tule, siis on üksnes loomulik, et teised (vanad liikmesriigid) neid stabiilsuse ja funktsionaalse efektiivsuse huvides koomale tõugata püüavad.

Euroopa Liidu suguse hiigelmuudatise juhtimiseks ei piisa eesistujariigi juhtkonna ilusatest visioonidest. Nende visioonidega peab kaasas käima karm administratiivne distsipliin, intellektuaalne ja juriidiline pädevus ning eelkõige sisepoliitiline koosmeel. ■

Venemaa ja Türgi – kaksikhegemoonia poole mustal merel?

Mart Helme
suursaadik

Musta mere piirkonna poliitikast rääkides lähevad mõtted paratamatult Gruusiale ja Ukrainale.

Tõepoolest, Nõukogude Liidu lagunemisest alates on Venemaal nende riikidega olnud pidevaid lahkarvamusi, mis 2008. aastal kulmineerusid koguni Vene–Gruusia sõjaliseks kokkupõrkeks. Tüli Musta mere laevastiku baaside pärast, Krimmi separatismiliikumise toetamine, venemeelsuse õhutamine Ida-Ukrainas, gaasiblokaadid ning vaidlused ajaloo-sündmuste erineva tõlgenduse ümber on Vene–Ukraina suhete argipäev.

Sama võib tõdeda Venemaa suhetes Gruusiaga. Separatistide algul varjatud, nüüd juba avalik toetamine Lõuna-Osseetias ja Abhaasias, sisepoliitilise stabiilsuse kõigutamine, majandus- ja energiablokaadid, Vene vägede seadusevastane hoidmine Gruusia territooriumil, spionaaž, grusiinide õigusvastane väljasaatmine Venemaalt, räige Gruusia-vastane propagandasõda ja lõpuks sõjategevuse alustamine oma väikese lõunanaabri vastu on märksõnad, mis on aastaid ilmestanud Vene–Gruusia suhete argipäeva.

Ent Venemaa Musta mere poliitikast rääkimisel oleks vale piirduda ainult nimetatud kahe riigi ümber keerelnud intriigidega. Lõppude lõpuks räägivad Musta mere asjades kaasa teisedki selle mere ääres asuvad riigid, kaudselt aga isegi niisugused maad nagu Kreeka, merega vahetult mitte piirnevad Kaukaasia riigid ning Kesk-Aasia maad.

Sealjuures tuleb meeles pidada, et kaks otseselt Musta mere ääres asuvat riiki – Bulgaaria ja Rumeenia – kuuluvad Euroopa Liitu, ja kolm – juba nimetatud ning lisaks veel Türgi – kuuluvad ka NATOsse.

Seega põhjustab kõik Musta mere ääres toimuv paratamatult kõige laialdasemat rahvusvahelist resonantsi. Seda enam, et teisel pool Musta merd asuvad märkimis-

väärsed gaasi- ja naftavarud (Aserbaidžaan, Kasahstan, Türkmenistan) ning piirkonna lähedale jäävad hetke kõige akuutsemad rahvusvahelised kriisikolled (Iraak, Iraan, Afganistan, Lähis-Ida).

On siis ka mõistetav, et keegi globaalses suures mängus kaasa tegevatest jõukustest ei saa jätta Musta mere basseini oma tähelepanu alt täiesti välja ning et vähemalt regionaalsel tasandil endast suurjõudu kujutavatele riikidele tähendab Must meri elutähtsat piirkonda.

Ajalooliselt on heitlus hegemoonia pärast Mustal merel käinud eelkõige Venemaa ja Türgi vahel. Venemaa kinnitas siin lõplikult kanda 18. sajandi lõpul. Krimmi sõja tulemusena 1853–1856 tõrjuti Venemaa Inglise-Prantsuse-Türgi koalitsiooni poolt küll lühikeseks ajaks Musta mere asjade üle otsustamisest eemale, kuid juba 1877.–1878. aasta Vene-Türgi sõjaga võttis Venemaa oma positsioonid piirkonnas täielikult tagasi ning koguni laiendas neid.

Nii Vene kui ka Osmani impeeriumi kollaps Esimeses maailmasõjas lõi täiesti uue geopoliitilise olukorra Musta mere ääres, kuna mereäärsete rahvaste iseseisvumispüüded ning seniste jõukeskuste nõrkus jätsid piirkonna kohaliku hegemoonia. Samas ei suutnud ega tahtnud seda lünka täiel määral täita ka sõja võitnud Antanti riigid. Just seniste impeeriumide vähemusrahvuste iseseisvumispüüdlused said katalüsaatoriks, mis lähendas igipõliseid rivaale Venemaad ja Türgit, kes omavahel piirkonna jagamises kokku leppisid ning Kaukaasia loodud uutele riikidele üksmeelselt lõpu peale tegid.

Tekkinud *status quo* püsis laias laastus 1936. aastani, kui Teise maailmasõja eel-est remilitariseerimisest ning eriti Itaalia territoriaalsetest ambitsioonidest häiritud Türgi kutsus Šveitsis Montreux's kokku rahvusvahelise konverentsi Bosporust ja Dardanelle läbiva laevaliikluse küsimuses. Saavutatud kokkuleppe kohaselt jäi Türgile õigus kontrollida väinu läbivat laevaliiklust, sõjalaevad kaasa arvatud.

Viimaste puhul kehtestati ranged tonnaažinormid, mis välistas suurte sõjalaevade pääsu Mustale merele või vastupidi.

Teise maailmasõja järel, olles saavutanud Mustal merel vaieldamatu hegemoonia, püüdis Nõukogude Liit Montreux' lepingut küll revideerida, kuid selle püüde nurjas USA resoluutne vastuseis, mis kulmineerus sõjalaevade saatmisega väinade piirkonda.

Nõukogude Liidu kokkuvarisemine tähendas ühtlasi Venemaa hegemoonia lõppu Mustal merel. Esiteks pidi Venemaa loobuma suuremast osast Musta mere äärsest rannikujoonest, sealhulgas talle kõige olulisematest sõjasadamatest, kus opereerimise jätkamiseks tuli saavutada uute iseseisvate riikide nõusolek. Teiseks polnud Nõukogude Liidu varemotel sündinud Venemaal piisavalt vahendeid oma aeguva sõjalaevastiku ning selle relvastuse käigus hoidmiseks ja uuendamiseks.

Frustreerivalt mõjus Venemaale kahtlemata ka NATO laienemine Musta mere äärde, veel enam aga endiste Nõukogude liiduvabariikide Ukraina ja Gruusia soov nimetatud organisatsiooniga liituda. Viimane tähendanuks Venemaale sisuliselt täielikku Musta mere piirkonnast ilma jäämist ning ühtlasi ka tema kaalu vähenemist 21. sajandit kõige otsesemalt kujundavas suures mängus Lähis-Ida ressursside pärast.

Osaliselt siit tulebki meil otsida ka põhjusi Venemaa agressiivsusele suhetes Ukraina ja Gruusiaga.

Võrreldes senisega leiab praegu end täiesti uuest geopoliitilisest olukorrast ka Türgi. Ühest küljest tunnetab kiiresti kasvava elanikkonnaga ning üsna jõudsalt arenenud majandusega Türgi eliit end tõusva jõuna, kellele Esimese maailmasõja järel võitjate poolt määratud piirid selgelt kitsaks jäävad. Teisest küljest tunneb Istanbul aga, kui haavatav on ikka veel vaene, religiooselt ja sotsiaalselt tasakaalutu ning kurdi separatistliku liikumise pingel all elav Türgi.

Scanpix

Türgi sõjaväe helikopterid 30. augustil 2009 Istanbulis võidupüha 87. aastapäeva pidustustel.

Seda enam, et Iraak, Iraan ja Afganistan kujutavad endast Türgi jaoks ei enamat ega vähemat kui lähivälismaad, kus vägivaldselt rulluv läänemaailma ja islami vaheline konflikt seab läänelikku ilmalikkust deklareeriva, kuid ometi muhameedliku Türgi äärmiselt delikaatsesse positsiooni.

Tegelikult polegi Türgil – nagu ka Venemaal – selles olukorras muud valikut kui teineteisele läheneda. Ühisnimetajaks selles lähenemises on sealjuures kolmandate jõudude eemalhoidmine Musta mere basseinist. Et Venemaa seda soovib, on muidugi arusaadav. Mis on selle teatud määral isolatsionistliku kursi motiivideks aga Ankarast vaadatuna?

Esiteks, sisuliselt rinderiigi staatusesse sattunud Türgi on Lähis-Ida sündmuste ettearvatust arvestades eluliselt huvitatud oma tagala kindlustamisest. Kuigi Türgi kuulub NATOsse, pole Ankara sugugi huvitatud sellest, et NATO

liikmesus veaks teda veelgi sügavamalt võõrastesse sõdadesse või saaks põhuseks suhete halvenemisele Venemaaga. Siit ka Türgi leige suhtumine Ukraina ja Gruusia ühinemispüüetesse ning kõnekas tagasihoidlikkus Venemaa hukkamõistmisel seoses Gruusia sõjaga.

Veelgi enam, Ankara ei kostnud musta ega valget, kui Aserbaidžaan Venemaa Gruusia sõja ajal Bakuu–Tbilisi–Ceyhani naftajuhtme kuivaks jättis ja oma õli Venemaale kuuluvasse Novorossiiski sadamasse suunas.

Kummalisel kombel näeme seega, kuidas ilmalik Türgi ja arvuka islami vähemusega Venemaa jagavad Lähis-Ida tulipunktidest toimuva suhtes sarnaseid seisukohti, mis mõlemal juhul tulenevad nende kitsast mänguruumist ja vajadusest – aga ka võimalusest – hoiduda kolmandate jõudude mängukannideks muutumisest. Venemaa on muide dikteerinud ka mõlema riigi üksmeelselt eitava suhtumist

USA ettepanekusse revideerida Montreux' lepingut, mis võimaldaks NATO ja USA suurtel sõjalaevadel siseneda Musta merre.

Teiseks on Türgil suhetes Venemaaga mängus ka väga suured majandushuvid. Türgi–Vene aastane kaubavahetus on umbes 40 miljardit dollarit, aastas külastab Türgit 2,5 miljonit Vene turisti ja 70 protsenti oma maagaasist saab Türgi Venemaalt.

Kolmandaks näevad türklased selgelt, et kõigist värvilistest revolutsioonidest ning Musta mere äärsete uute riikide läänemeelsetest kursidest hoolimata on Venemaa ainus, kellelega Mustal merel nii poliitiliselt kui ka sõjaliselt tõsiselt arvestada tuleb. Seda eriti nüüd, kui Venemaa on oma sõjalist kohalolekut basseini tänu Abhaasia avalikule mehitamisele märkimisväärselt laiendanud.

Neljandaks mõistavad türklased, et Venemaa otsustava vastuseisu korral pole

Osseedi rahvariietes mehed Põhja- ja Lõuna-Osseetiat ühendava gaasijuhtme avamisel.

Scampix Kesk-Aasia energiakandjate massiivne jõudmine maailmaturule ning Türgi võimalus seal matti võtta lihtsalt võimalik. Siit siis ka Ankara konstruktiivsus ja koostöö Moskvaga Kaukaasia vastuolude puntras *modus vivendi* leidmiseks ning energiakandjate liikumist takistavate võimalike kriisikollete likvideerimiseks.

Siinkohal on jutt muidugi eelkõige Karabahhi konfliktist, milles mõlemad taustajõududena olulist rolli on mänginud ja mida mõlemad riigid on nüüd koos ja vaikselt lahendama asunud, minnes täielikult mööda OSCE Minski grupist, mille tegevus konflikti lahendamisel on osutunud fiaskoks. Just vajadus Karabahhi küsimuses pikaajalist stabiilsust pakkuv lahendus leida on lükanud liikuma suhted ka Armeenia–Türgi teljel.

Venemaal ei tasu siiski loota, nagu pööraks Türgi täielikult selja oma liitlasuhtele USAga või astuks välja NATOst. Samuti ei tunnusta Türgi ilmselt kunagi ka Lõuna-Osseetia ja Abhaasia iseseisvust.

Ent Venemaa seisukohast on suur saavutus seegi, et Türgi tema *come back*'i Mustale merele USA vasallina takistama pole asunud. See annabki Moskvale võimaluse pakkuda Ankarale Mustal merel kaksikhegemooniat.

Tundub, et Türgi on pakkumise vastu võtnud, põletamata siiski muid sildu. ■

Nõukogude totalitarismi peegeldused Soomes. Empaatiad ja vastuolud

Lühendatud ettekanne konverentsilt „Euroopa ühinemine - totalitarismist demokraatiasse Ida-Euroopa kogemusel”, mai 2009, Tallinn

Imbi Paju

Ma ei ole sel teemal teinud uurimustööd, kuid ma võin teile jagada isiklikke kogemusi nii ajakirjaniku, kirjaniku kui ka filmitegijana, kes on viimase üheksa aasta jooksul käsitlenud oma töödes ja loomingu Nõukogude Liidu totalitaarset olemust ja kuritegusid inimsuse vastu ning on saanud tänu neile töödele totalitarismi peegeldusi tunda.

Eesti on saanud vabadust maitsta pea 20 aastat, oleme Euroopa Liidu ja NATO liikmed. Kuid Nõukogude totalitarismi

uurimine, analüüsimine, kuidas see devalveeris meie vaimseid ja moraalseid väärtusi, sellest rääkimine Balti kogemuse põhjal pole alati iseenesest mõistetav ei Eestis ega Soomes. Nõukogude totalitarismi patoloogiate avamine kutsub tihti esile agressiivsust. Selleteemalisi uurimusi nimetatakse mitmetes ringkondades russofoobiaks. Tavaliselt on sellise märgistamise põhjuseks puhtmajanduslikud huvid Venemaal, sest kõik tahavad ju odava Vene gaasiga spagette keeta. Või nagu ütles mulle üks veidi üle kolmekümneaastane soome kultuuriajakirja-

Imbi Paju

Scanpix

3. juuni 2009. Soome President Tarja Haloneni kohtumine järjekordset Soome-visitit tegeva Venemaa peaministri Vladimir Putiniga.

nik: mind kasvatati kodus selles usus, et Nõukogude Liit oli õigusriik. Kui Nõukogude Liit kokku varises, oli see tema jaoks väga raske protsess, sest vanemate õpetus ja Soome televisioonist kuuldu oli osutunud valeks. Nüüd kavatses ta neil teemadel teha dokumentaalfilmi.

Kui Eesti liitus viis aastat tagasi Euroopa Liiduga, anti Soome Välisministeeriumis välja raamat „10 uut liikmesmaad”, kus üks kirjutajast tsiteeris lugupeetud Soome ajaloolast, öeldes, et EL saab juurde kolm uut russofoobset riiki, mõeldes selle all Baltimaad. Kirjutaja lisis, et baltlased olid ka ise süüdi oma okupeerimises, mida nad ei taha tunnustada. Seda Venemaale meelepärast arusaama on toetanud oma blogides ka Soome endine välisminister Erkki Tuomioja.

Mul on täna kaasas just trükist ilmunud, inglise keelde tõlgitud raamat „Tõrjutud mälestused” (*Memories denied*), mis käsitleb totalitarismi, Eesti okupeerimist ning eestlaste kui rahva ja rahva mälu hävitamise katset, mis kaasnes Nõukogude terroriga.

Tõlke eessõnas kirjutab raamatu „Uus külm sõda” (*The New Cold War*) autor Edward Lucas: „Mõnes ringkonnas on moodsed öelda, et eestlased on neurootilised oma ajaloo pärast. Ent tegelik neuroosi põhjus on repressioon.”

Ja Lucasel on õigus. Me lähemegi närviliseks, kui Saksamaa ja Venemaa lepivad kokku Nord Streami gaasijuhtme asetamises Läänemere põhja, samas kui Venemaa pole oma vägivaldse ajaloo lõpparvet teinud, vaid taastab stalinismi. Või kui Lääne riigimehed, keda me oleme pidanud oma sõbraks, nagu näiteks Soome endine sotsiaaldemokraadist peaminister Paavo Lipponen, astub Nord Streami teenistusse ja viibutab baltlaste poole häbistavalt sõrme, et need ei oskavat venelastega asju ajada ja nende välispoliitika ei arvesta Venemaaga. Meile, eestlastele, tundub seda kuulates ja vaadates, et vanad pragmaatilised külma sõja aegsed käitumismustrid hiilivad tagasi.

Pragmaatilistele poliitilistele ja majanduslikele mängudele allub mõnikord ka ajakirjandus: kinnitades, et eestlased,

lätlased, leedulased ja poolakad on russofoobid. Selliseid väiteid on Soome ajakirjanduses esitatud küllaga ja alles viimasel ajal on hakatud avalikult veidi rohkem rääkima Läänemere tundlikust ökoloogilisest olukorrast, mida Nord Streami gaasijuhe ohustab.

/.../

Sel aastal möödub seitsekümmend aastat Molotovi–Ribbentropi pakti sõlmimisest ja Nõukogude Liidu ja Natsi-Saksamaa poolt alustatud Teisest maailmasõjast, seitsekümmend aastat Soome Talvesõjast, kuuskümmend aastat suurest masiküüditamisest Eestis, Lätis ja Leedus, kaksikümmend aastat Berliini müüri langemisest.

Nende tähtpäevadega seoses otsustasime möödunud aasta kevadel koos eesti taustaga Soome kirjaniku Sofi Oksasega anda Soomes välja artiklite kogumiku „Kõige taga oli hirm” (*Fear was behind everything*), lisaks sellele panime koostöös Soome filmiarhiiviga kokku Nõukogude totalitarismi ja Balti riikide okupeerimist

käsitleva dokumentaalfilmide projekti, mida esitati kuu aja jooksul Helsingi kinoteatris Orion.

Kogumikku tutvustasime 2009. aasta 23. märtsil Helsingi kesklinnas Helsingin Sanomate majas. Kahjuks pidime sel päeval liikuma ringi politsei valve all, sest Helsingi ülikooli dotsent, Eesti ja Vene õigussotsioloogiat õpetav Johan Bäckman oli kutsunud kohale piiritagused Naši noored ja Eesti vene äärmuslaste esindajad Õisest Vahtkonnast. Dotsent ise esines aktiivselt Vene meediakanalites, kus ta teatas, et oleme koostanud venevastase kogumiku. Dotsent võttis ühendust Iisraelis oleva Wiesenthali keskusega ja kinnitas selle juhile, et meie artiklilogumik alahindab holokausti. Kuigi just minul oli selles artikkel Eesti juutide saatusest holokausti ja Gulagi vahel. Meie vastu kutsuti meelt avaldama ka Soome islamipartei juht Abdulah Tammi, kes ise kinnitas ühes telesaates esinedes, et kui ta kandis veel nime Risto Tammi, oli ta KGB teenistuses.

Nii sündiski sellest suur meediasündmus, mille kaudu Helsingi Ülikooli dotsendi auväärset tiitlit kandev mees püüdis muuta meie raamatu ja filmiprogrammi venevastaseks spektiakliks ja holokausti eitamiseks.

Meie õnn oli see, et juba aastaid olen ma teinud koostööd Eesti juudi kogukonnaga, kus mind väga hästi tuntakse. Minu Eesti juute puudutava artikli oli varem üle lugenud Eesti Juudi Muusemi looja, Iisraelis ja Eestis elav Mark Rõbak, kes on võtnud oma ülesandeks taastada Eesti juutide ennesõjaaegne mälu ja ajalugu, mis Nõukogude ja Natsi-Saksa terrori käigus hävitati. Mark Rõbak helistas Wiesenthali keskusesse ja rääkis minu tööst Eesti juutide mälu ja ajaloo jäädvustamisel. Meie kaitseks tuli kohale Eesti vene noorte demokraatliku ühenduse Avatud Vabariik juht Jevegeni Krištšofovitš. Me saime tunda oma kaasmaalastest demokraatide tuge.

Tuge tundsin ka möödunud sügisel, kui läkitasime Helsingi Ülikoolile avaliku kirja küsimusega, millist Eesti ja Vene õigussotsioloogiat õpetab dotsent, kes ei pea Eesti riiki isegi riigiks. Ta kuulutas oma teleintervjuudes Eestis, Soomes ja Venemaal Eestile peatset lõppu, laimab Eesti juhte ja nimetab minu ja kirjanik Sofi Oksase loomingut pornograafiaks.

Avaliku kirja koostajaks oli politoloog Iivi Anna Masso. Kuigi allakirjutanute hulgas olid ka Euroopa Parlamendi liikmed Henrik Lax ja Lasse Lehtinen ning teised Soome avaliku elu tegelased ning Eesti juudi ja vene demokraatide esindajad, sattus kirja koostaja Iivi Masso Soome akadeemilises maailmas psüühilise surve alla ja kaotas võimaluse oma uurimistöö jätkamiseks selles ülikoolis. Nimelt teatas Helsingi Ülikooli juhtkond oma vastuskirjas, et meie tahame piirata Soomes sõnavabadust. Sama seisukohaga asus dotsent Bäckmani tegevust kaitsma ka endine välisminister Tuomioja.

Raamat „Kõige taga oli hirm”, millesse kirjutasi oma artiklid Eesti, Soome, USA, Inglismaa ja Venemaa demokraatia esindajad, avas Soomes ehk esimest korda pärast Nõukogude süsteemi kokkukukkumist ja Eesti taasiseseisvumist laialdase arutelu Eestile osaks saanud ülekohtu, totalitarismi ja soometumise ehk finlandiseerumise teemal. Raamat oli Soome raamatukaupluste edetabelites esimese kuu jooksul kõige populaarsemate raamatute hulgas ja sellest tehti paari nädala jooksul kokku kolm trüki. Me olime koos kirjanik Sofi Oksase ja raamatu ühe artikli autori Iivi Anna Massoga Soome tele- ja raadiosaadete oodatud külalised. Dotsent Bäckman on äratanud pahameelt, Soome üliõpilaste vanemad pöördusid Helsingi Ülikooli poole küsimusega, millist maailmapilti esindavad Soome õppejõud, ja lubasid oma lapsed sellest ülikoolist ära võtta.

Avalik arutelu, mille meie raamat Soomes avas, on näide demokraatia võidust. Lõpetuseks tahan öelda, et totalitarismi ja okupatsioonide peegeldustega on vaja tegelda pidevalt, selleks et õigusriik ja Euroopa valgustusaja põhimõtted õigusest ja inimese väärtustamisest püsiksid meele ja neid ei haavaks suurriikide poliitiline pragmatism. ■

Alates käesolevast ajakirjanumbri avaldab Maailma Vaade kolme noore inimese kirjutised teemal “Minu riik Euroopas”. Tegemist on venekeelsete gümnaasiumide õpilastele korraldatud esseekonkursi võidutöödega.

Tunne Kelami eestvõttel korraldatud esseekonkursi eesmärk oli selgitada vene noorte nägemust Eestist ja Euroopast. „Vene noorte jaoks paistis Eesti ja Euroopa tulevik olevat väga oluline – loodetavasti suundub nii mõnigi nendest tublidest esseistidest tulevikus riigiametisse või poliitikasse seda tulevikku kujundama,” ütles Kelam.

Žüriisse kuulusid kirjanikud Arvo Valton ja Jelena Skulskaja, ajakirjanik Viktoria Ladõnskaja ning Tartu Ülikooli professor Irina Külmoja.

Konkursi žürii kuulutas võitjateks Denis Karamõškini Tallinna Läänemere Gümnaasiumist, Maria Fomina Tallinna Juhkentali Gümnaasiumist ja Nikita Volkotrubu Tallinna Õismäe Lütseumist. Äramärkimist vääris žürii arvates veel kolm tööd, mille autorid olid Agelina Kulikovitš Valga Vene Gümnaasiumist, Aleksandr Missak Narva Soldino Gümnaasiumist ja Jõhvi Vene Gümnaasiumi 5. klassi õpilane Polina Luur.

Konkursile laekus ühtekokku 34 esseed, millest lõppžüriile esitati kaksteist tööd Tallinna, Sillamäe, Narva, Jõhvi ja Valga õpilastelt. Kuus esseed oli kirjutatud eesti keeles, nendest parimaks tunnistas žürii Tallinna Mustjõe Gümnaasiumi õpilase Aleksei Muzalevski töö.

Lõppvooru jõudsid oma heade eesdedega ka veel Darja Bohanova Tallinna Mustjõe Gümnaasiumist, Dmitri Klopov Tallinna Õismäe Vene Lütseumist, Elina Šatova Sillamäe Vanalinna Koolist, Inna Fjodorova Tallinna Mustjõe Gümnaasiumist ja Ksenia Tsutsunava Haabersti Vene Gümnaasiumist.

Esseekonkursi võitjad Denis Karamõškin, Maria Fomina ja Nikita Volkotrub külastasid autasuna juunis Tunne Kelami kutsel Euroopa Parlamenti Brüsselis.

Konkurss korraldati koostöös Euroopa Parlamendi Infobüroo ja Haridusministeeriumiga. ■

Minu riik Euroopas

Essevõistluse „Minu riik Euroopas” võidutöö

Maria Fomina

10 B klassi õpilane,
Juhkentali Gümnaasium
Õpetaja Valeria Kamenskaja

Igal riigil on oma nägu, sõltumata sellest, kuivõrd drastiliselt see riik erineb oma naabritest. Võib väita, et kõik Euroopa riigid on omavahel sarnased nagu näiteks ühe puu lehed: need võivad olla eri värvi, eri suurusega, kuid jäävad alati oma pere liikmeteks. Ja kuigi Eesti on selle maailmajao väike ja mitte eriti tuntud esindaja, on Eestil ometi nii omapärane ajalugu kui ka keskaegne võlu, lisaks kaunis loodus ja veel palju muud. Ehk ei eristagi need omadused Eestit märkimisväärselt Euroopa-puu teistest lehekkestest ehk riikidest, ent muudab ta üheks paremaks nende seas.

Oma riigist jutustades on raske mainimata jätta meie elu seda poolt, mis on seotud turismiga. Nii kummaline kui see ka pole, tõmbavad paljusid Euroopa elanikke, kel on tihti oivaline võimalus imetleda vaatamisväärsusi ka oma kodumaal, Tallinna ja Tartu kitsad tänavad ja kirikutornid, kivikatused, pitsilised tuulelipud ja munakiviteed, Rakvere, Karksi-Nuia ja Kurssaare kindlused, millest õhkub ammu ununenud aegade hõngu, ning Rocca-al-Mare muuseumi eht-eestipärased majad. Tallinna lapsena on mul võimalus jagada oma pealinna külalistega meeldivaid elamusil vanalinnas jalutamisest, rahvarohketest laulupidudest, lõbusatest Tallinna päevadest, mil tullakse tänavaile perede ja seltskondadega, et taas tunda end ühise peo osalisena. Võib-olla just seetõttu on Eestimaa pealinn valitud Euroopa kultuuripealinnaks aastal 2011.

Ent ammu enne Eesti arhitektuurivääratuste teket sündis Eesti loodus – mõneti eriline ja huvitav paljude teiste Euroopa riikidega võrreldes. Tõepoolest, siin ei üllata kellegi kujutlusvõimet ei kõrged mäed, külm rohekas meri ega veevaesed jõed. Kuid kindlasti pakuvad silmailu Eestimaa lauged maastikud oma tasase rütmi ja rahuliku elulaadiga, imelisest vaigulõhnast tulvil männimetsad, heinasaod hoolitsetud põldudel, vahvad

Kaja Viitem

Esseekonkursi võitjad Maria Fomina (vasakult kolmas), Nikita Volkotrub ning lõppvooru jõudnud Dmitri Klopov koos konkursi korraldaja Tunne Kelami ning žürii liikmete kirjanik Arvo Valtoni, ajakirjanik Viktoria Ladõnskaja ja Jekaterina Rikkasega.

tuulikud või pilvine taevas, mis pisitasa muutub ülendavate pääsukeste ja jakate parvemustrite taustal. Tähelepanu väärivad ka järsud paekivipangad või Põhja-Eesti klint, väikesed järved ja rohked rändrahnud, mis pärinevad kunagi Eestist üle käinud jääliustikest.

Lisaks sellele valitseb Eestis suur huvi põnevate eksperimentide ja uuenduste vastu. Nii andsid 2007. aasta e-valimised esimese kogemuse vastutustundlikust internetihääletusest mitte ainult Euroopas, vaid kogu maailmas. Ja kui see samm ei kutsunudki Euroopa üldsuses esile tormilist vastukaja, siis eestlaste poolt praegu üpris levinud Skype'i leiutamine on selgelt märkimisväärne edusamm tohutu hulga inimeste jaoks, kel on vähegi vajadust mugava suhtluse järele. Ja ehki nüüd võib paista, nagu oleksid tasuta kõned Interneti kaudu lihtne ja lausa triviaalne idee, osutus just Eesti – olemata selles mõttes kõige eesrindlikum maa – kodumaaks nimetatud uuendusele, mis omandas erilise populaarsuse Euroopa noorte seas.

Multikultuurse riigina annab Eesti head eeskju teistele paljurahvuselistele riikidele. Jutt ei ole üksnes pidulikest ja põnevatest üritustest, mida korraldatakse rahvusvahemuste päeva puhul, vaid ka

toetusest mitmesugustele noorteorganisatsioonidele, mille sihiks on lähendada eri kultuuride kandjaid. Need organisatsioonid ühendavad oma egiidi alla aina enam noori kogu riigis. Üldse on meeldiv tõdeda, et iga aastaga suureneb tõeliselt huvitavate ja arendavate projektide hulk: need on Tallinna Esteetilise Kasvatuse Keskuse, KUMU kunstimuseumi ja teiste Kadrioru muuseumide projektid; festivalid, konkursid ja olümpiaadid. See kõik teeb Eestist Euroopa väärilise esindaja, kes hoolib oma noortest ja kindlasti püüab kasvatada mitmekülgset arenenud ja haritud kodanikke.

Niisiis: minu riik – see on põnev lehekülj paksus Euroopa raamatus. Sellele leheküljele mahuvad nii looduslikud kui ka ajaloo- ja kultuurivaldkonna vaatamisväärsused, keskaegsete tornitippude ja aina kerkivate klaasist ja betoonist kõrghoonete süntees, tööka eesti rahva saavutused ja kiiresti muutuv maailm, nähtuna noorema põlvkonna inimeste silmade läbi. Võimalik, et paljugi sel leheküljel on mõistetav ja kallis vaid Eestimaa elanikele. Kuid vaevalt peab ükski selle raamatu lugemisest haaratud mõtleval lugejal seda peatükki igavaks või kohatuks, pigem vastupidi – ta võtab selle vastu rõõmsalt ja tähelepanelikult. ■

Nuku'alofas Tongatapul

Aimar Altosaar

Nuku'alofas Tongatapu saarel Tonga Kuningriigis on suurim üllatus ehk see, et eriti millegi üle üllatada ei olegi. Ootused teisel pool maakera asetsevat saarestikku külastades on kõrged, sest kui jutuks tulevad Lõunamere saared, on meil paljudel silme ees kujutuspilt Pipi Pikksuka Kurrurunruvutimaast, kus tema isa töötas neegripealikuna. Tonga vastab ettekujutusele Astrid Lindgreni muinasjutulisest Lõunamerest mitmes mõttes.

Maandumine sajatuhandelise elanikkonnaga kuningriigi suurimal saarel Tongatapul on alguses põnev, sest lennukjahoone, kus New Zealand Airi lennuk maandub, pole palju suurem Kärkla omast. Kuid mikrobussiga peatuspaika sõites avastame, et teed ja aiad, külad ja kirikud, koolid ja spordiväljakud tunduvad tuttavad ja harjumuspärased. Kliimagi pole liiga palav ega niiske, kuigi oleme seal märtsi keskel, kui kestab troopiline vihmaperiood ning suvi peaks olema täies jõus.

Saareriigi peamine ühendaja maailmaga on Uus-Meremaa lennukompanii, mis viib meid hiljem edasi Samoale ja Californiasse. Teisi suuremaid lennufirmasid silma ei hakanud, sest rahvusvaheline „masu” on hõrendanud Vaikse ookeani lõunaosa lennuliikluse kriitilise piirini. Mõni veelgi eksootilisem koht kui Tonga on kättesaadav vaid tellimuslendude ja -laevadega.

Aastatuhandeid on julged polüneeslased läbinud tuhandeid miile piroogidega, millesse keskmine valge mees ei söanda ilma julgustusega istudagi. Sunda saarestikust Indoneesias liikusid polüneeslaste esivanemad laiali kolmes suunas. Vaiksele ookeanile suundunud piroogid jõudsid 3200 aastat tagasi 5000 km kaugusele Tongale ja Samoale, mis kujunesid mitmeks aastatuhandeks rahvarännu baaslaagriks. Seal mindi edasi Tahitile, Hawaiile, Lihavõttesaartele ja kümnetele teistele väiksematele ja suurematele Polüneesia maalapikestele keset hiiglaslikku vetevälja. Uus-Meremaale jõudsid maooride esivanemad Tongalt alles 1000 aastat tagasi. Teine haru liikus üle India ookeani Madagaskarile ning kolmas põhja – Hindustani ja Indo-Hiinasse.

Mererahva uhkust – suurt sõjapiiroogi – võib praegugi imetleda Nuku'alofa sadama kõrval varjualuses. Traditsiooniliste piroogidega käiakse veel ainult rannikul kala püüdnud, suuri mereretki enam ette ei võeta. Kui pidada silmas, et tongalastel on sotsiaalse staatuse näitajaks inimese tüsedus, siis vaevalt ka tähtsad mehed nõustuksid pikkadele mereretkele minema. Seegi tuletab väga Pipi raamatut meelde, sest sealgi pidi kuningas olema suur ja tüse mees, et oma tähtsat seisust rõhutada!

Tonga on konstitutsiooniline monarhia, võimul olev kuningas Siaosi (George) Tupou V on legendaarse kuninganna Sälote (Charlotte) pojapoeg. Sälote'd

hindavad tongalased siiani väga kõrgelt kui riigipead, kes suhtles julgelt maailma teiste juhtidega ning oskas oma sõltumatu ja julge käitumisega tõmmata oma pisikesele kodumaale tähelepanu. Kuigi kuningriik hõlmab 169 korallrahu ja vulkaanilist saart, mis mitme saarerühmana ulatub põhjat lõunasse üle 500 km, on rahvast neil saartel kokku vaid 105 000. Kõige rahvarohkemal saarel (346 km²) Tongatapul on elanikke üle 40 000, siin asub ka pealinn Nuku'alofa ja kuninga residents.

Tongalased suhtuvad Briti Impeeriumisse, oma ajaloolistesse kolonisaatoritesse soojalt ning osalevad innukalt Briti Rahvaste Ühenduse tegevuses. Kindlasti ei taha kohalik monarh vahele jätta ühtegi vähegi märkimisväärset sündmust kuninglike perekondade elus nii Londonis kui ka mujal Euroopas. Briti kuningakoda, selle rituaale ja sümbolikat on püüdnud siinsed valitsejad detailideni järele teha. Juba 19. sajandil, kui Inglise misjonärid olid saare elanikud ristinud, sai esimene kuningas 1845. aastal lugupidamisest brittide vastu nime George I, kohalikus keeles Siaosi Tupou I. 1875. aastal vastuvõetud konstitutsiooni järgi korraldatakse tongalaste elu siiani. Põhiseadust täiendati 1970. aastal, kui Tonga sai ametlikult iseseisvaks ja ÜRO liikmeks.

Kuningal on siiski suur võim ja rahva hulgas kõrge autoriteet. Erakondi ei ole, kuid mitmesugused poliitilised rühmitused on lubatud ning need osalevad ka valimistel seadusandlikusse kogusse – Fale Alea'sse. Väga suur roll saareriigi ühiskonna sotsiaalse elu korraldamisel on usuorganisatsioonidel. Kaheksa kristliku konfessiooni on saare kõik külad kirikuhooneid tihedalt täis ehitanud – teistest suurem osa on anglikaanlusel, kuid levinud on ka mitmed teised protestantlikud kirikud ja katoliiklus. Kogu sotsiaalhoolekanne ja hariduselu on korraldatud kirikute poolt. Kirik on peamine seltsielu keskus, kuhu pühapäeva hommikuti koguneb kogu rahvas. Hingamispäeva hommikuti avaneb külates ülev vaade, kui pidulikult riietatud inimesed liiguvad perekonniti ja suuremate rühmadena

Erakogu

Paradiisirannad on Tongatapul korrastatud ja puhtad, enamikus tänu äriühingutele, kes neid haldavad.

Erakoguh

*Koolilapsed pärast kooli. Kangast pükste asemel kannavad nii poisid kui ka tüdrukud seelikuid – igal koolil omad värvid ja must-
rid. Samoal on ka täiskasvanute riietus traditsioonilisem, Tongal märkab seda vähem.*

kirikute suunas. Pikka matka pole vaja aga kellegil teha, sest pühakojad on igas külas ning tavaliselt on neid lähestikku mitu, sest iga usutunnistus on rajanud oma. Jumalateenistuse ajal on kogu saar vaikne, sadadest kõige erinevama arhitektuuri- ja ehituslaadiga kirikust kostub meloodiline hingestatud kirikulaul. Tongalased armastavad laulda ning nende heliline keel annab selleks kõik võimalused. Kuigi teine riigikeel on inglise keel ja selles õpitakse ka keskkoolis, on paljud selle elu jooksul unustanud. Turism ei ole veel kujunenud kuningriigis kuigi valdavaks tegevusalaks, mistõttu välismaalasi kohtab suhteliselt harva.

Tongalased on igast vastutulijast kuni kõrgete ametnikeni välja väga sõbralikud ja alati naeratavad. Selline mulje jäi juba kapten James Cookile, kes 1773. aastal esimese eurooplasena peasaarel maabus ning kes heatatlikust vastuvõtust lummatuna nimetas koha Sõbralikeks saarteks. Ta ei teadnud, et saarel omavahel vihaselt rivaalitsevad ülikud ei suutnud

tegelikult lihtsalt kokku leppida, kellele langeb au rünnata võõramaiseid laevu esimesena. Tol ajal oli Tongal kombeks ka külapidustuste peatoiduks pakkuda ... oma auküalalisi. Alates 1820ndatest õnnestus Briti misjonäridel õpetada tongalastele siiski uusi kombeid ning sellest peale on omavahelised arveteklaarimised kulgenud rahumeelselt ja saarerahva menüü on oluliselt muutunud.

Kui Tonga oli Briti protektoraat, külastas Uus-Meremaal resideeruv kindralkuberner kord aastas Tongatapu saarel Tonga kuningat. Koos söödi lõunat, võeti paar tervitusnapsi ning sellega Briti koloniasioon piirduski. Võimalik, et vaadati ka ragbimängu, mis on saarel konkurentsivõimeline kõige populaarsem spordiala.

Erinevalt paljudest teistest maakera troopikavööndi riikidest, näiteks Madagaskarist, kus räägitav keel kuulub samuti austroneesia keelkonda nagu polüneesia keeledki, ei ole võõramaised kolonistid ega sotsialismiõpetused pääsenud lõhkuma rahva tervet vaimu ja iidseid tava-

sid. Kuigi elatustase ja sisemaine koguprodukt ei ole Tongalgi kuigi kõrge, on ühiskond väga sidus ja hooliv. Ka kõige vaesematel on üsna euroopaliku väljanägemisega majakesed, maalapp ja koht kogukonnas. Korra nägime ühte rāpase-mates riietes tegelast tänavale end kerjama asutamas, kuid juba minuti pärast olid kaastõngalsed kohal, et osavõttlikult küsida, mis mehel viga on ja miks tema perekond ja kogudus teda ei toeta.

Kui kolonialismiajastu möödus Tongal leebelt ning sotsialismiõpetuse eestkõneleja N.Liit ei jõudnud ka saarele riigikorda pöörama, siis uuel ajal on näha Vaikse ookeni suurvõimu Hiina Rahvavabariigi jõulist kohalolekut. Hiinlaste saatkond Nuku'alofa promenaadi ääres on suurim, nagu ka Hiina valmisolek majandusraskestes riiki toetada.

Usutavasti hoiavad tongalaste rõõmus meel ja kiindumus oma kogukonna tavadesse selle uhke kuningriigi ka edaspidi sõltumatul kursil. Hea asukoht keset Vaikset ookeani annab selleks lootust. ■

Peatoimetaja: Mart Helme
Kollegium: Mart Helme, Tunne Kelam, Kadri Kopli, Aimar Altosaar,
Berit Teeäär, Marko Mihkelson, Andres Herkel, Mart Nutt
Toimetus: Anneli Kivisiv, Kaja Villem, Kaja Sõrg
Keelekorrekatuur: Antenna Translations OÜ
Toimetuse kontakt: +372 773 4203, anneli.kivisiv@irl.ee

Väljaandja: Tunne Kelami büroo, Kivisilla 4-9, Tallinn 10145
+372 773 4201, kaja.villem@irl.ee

President Barack Obama vastased demonstrandid Washingtonis 12. septembril 2009 protesteerimas tema tervishoiureformi kavade ning maksumaksja raha raiskamise vastu. Kesk- ja Ida-Euroopas põhjustas Obama suhtes kriitilisi meeleolusid tema otsus mitte paigutada Poola ja Tšehhi Vabariigi territooriumile USA raketilbi osi. Selles nähakse märki USA huvi vähenemist selle piirkonna vastu.

Scampix

Sisukord

Peatoimetaja veerg, Mart Helme	Lk 2
Raamat Euroopa taasühinemisest, Kadri Vanem	Lk 2
Euroopa Parlamendi valimistest 2009, vastab Tunne Kelam	Lk 3
Volinikumäng, Ahto Lobjakas	Lk 4
Saksamaa 2009. aasta parlamendi-valimised, Andreas Klein	Lk 7
Lahutus Briti moodi, Douglas Taylor	Lk 9
Tegemata reformid maksavad Lätile valusalt kätte, vastab Veiko Spolitis	Lk 12
Opositsioon Venemaal: pilk provintsist, Fjodor Krašeninnikov	Lk 15
25 aastat hiljem ehk Orwelli utopia tänapäeva Venemaal, Juhan Sillaste	Lk 17
Kuidas mõista Ukrainat? Vastab Tiit Matsulevitš	Lk 20
Mida õpetas meile tšehhide eesistumine?	Lk 23
Venemaa ja Türgi – kaksikhegemoonia poole Mustal merel? Mart Helme	Lk 24
Nõukogude totalitarismi peegeldused Soomes. Empaatiad ja vastuolud, Imbi Paju	Lk 26
Minu riik Euroopas, Maria Fomina	Lk 29
Nuku'alofoas Tongatapul, Aimar Altosaar	Lk 30

Esikaanefoto: Scampix

Valimiskaste kandev mees Deh Rawodi valimisjaoskonnas Löuna-Afganistanis 20. augustil 2009. Presidendi- ja kohalike valimiste eel kardeti rahva koju jäämist ja Talebani-poolset intensiivset vägivalda, kuid kumbki hirm ei osutunud tegelikkuses kardetud ulatuses tõeks.

Scampix

Kolumbia politsei Medellinis kuritegelikelt jõukudelt ära võetud illegaalseid relvi ja laskemoona demonstreerimas. Illegaalne relvavedu Kolumbiasse on muutnud Kolumbia - Venetsueela suhted ülipinigeliseks.

Scampix